

I NO VOLÍEM

1980-1985

CANVIS

2024

Text: Fernando Abad
Traducció: Josep Amand Tomàs
Fotografies: Arxiu Històric Municipal. Ajuntament
d'Alacant, Arxiu Federació de Fogueres, Arxiu
Federació de Barraques i col·laboradors

Edita: Barraca I no Volíem, 2024
Dipòsit Legal: A-464-2011

Disseny i maquetació: David Hercha
Disseny portada: “Canvis”. David Hercha
Fotografia portada: Arxiu Sèneca-Autobusos
Fotografia contraportada: Arxiu Històric
Municipal. Ajuntament d'Alacant. Col·lecció de
fotografies de Francisco Sánchez
Impressió i enquadernació: INGRA Impresores

Col·labora la Conselleria d'Educació, Universitats
i Ocupació de la Generalitat Valenciana.

El llibre ha participat en la convocatòria dels
premis de la Generalitat per a la promoció
de l'ús del valencià

I NO VOLÍEM

1980-1985
CANVIS

PREFACI

(1)

PREFACI

GRANS RECORDS

Josep Amand Tomás
President de la Foguera Sèneca-Autobusos

Potser la casualitat o potser el destí el que ha fet que este llibret de la Barraca I no volíem estiga dedicat a uns anys molt significatius en la meua vida de foguerer. Precisament des de 1980 a 1985 vaig ser president de la Foguera Sèneca-Autobusos i, els anys 1983 i 1984 secretari de la Comissió Gestora de les Fogueres de Sant Joan.

Amb només 22 anys em vaig embarcar en una aventura que despertava totes les meues il·lusions però també les meues pors. No tenia experiència per a liderar un col·lectiu, ni sabia si seria capaç d'organitzar la Foguera però, sense pensar-ho molt bé, vaig presentar la meua candidatura i vaig ser elegit president de Sèneca-Autobusos.

Va ser una època de canvis en la societat i també en la Festa. Des del primer dia vaig decidir que la meua aportació seria la incorporació de la cultura i la defensa de les tradicions. De fet, la denominació Sèneca-Autobusos en valencià es va implantar el 1980, denominació que ha creat una marca en la nostra trajectòria.

Des de Sèneca es va potenciar l'ús del valencià en els llibrets, en els actes i en les explicacions de la foguera. Es van organitzar exposicions de pintors alacantins, recitals, concerts i el primer cicle de cultura alacantina. Es va fomentar la germanor amb altres festes de la Comunitat Valenciana. Es va potenciar el llibret com símbol de la cultura i l'únic element que perdura en una festa efímera.

Un dels primers actes el vam organitzar per commemorar el 9 d'octubre amb la denominació 'Gran festa al País Valencià. Van participar grups de danses, de dolçainers i de músics vinguts de diferents punt de la nostra Comunitat. Va ser un èxit com aplec de les tradicions però no tant en el tema econòmic perquè Alacant encara no estava sensibilitzat en la defensa del nostre patrimoni cultural.

(2)

Els actes de Presentació de la Bellea es van convertir en una mostra anual de la música, les danses i les tradicions populars. El 1980, la Banda de la SCD Carolines i el Grup de Danses de Xixona es van encarregar de completar l'espectacle en el qual es van presentar M. Paz Sala i M. Isabel Agulló com a Bellea i Bellea Infantil de la Foguera. Un altre dels nostres objectius va ser ampliar les Dames d'Honor per una Cort, que aquell any va comptar amb 16 xiques i 12 xiquetes. Per primera vegada, després de molts anys, xiques amb el vestit de llauradora van poder lluir la banda blanca i blava.

En l'Entrada de Bandes de 1980 tots els homes de la Foguera vam desfilat amb saragüells, la qual cosa va despertar gran admiració entre el públic que ens va animar amb els seus aplaudiments. Va ser fàcil convèncer els meus companys de la comissió i tots ens el férem, però com que en aquella època no hi havia moltes botigues especialitzades, vam anar tots a Modas Garrigós, al carrer de Calderón. Vam triar una tela amb el mateix fons i uns xicotets dibuixos que canviaven de color i semblava que anàvem uniformats. Tampoc el mocador del cap acompanyava molt, roig per a tots i col·locat d'aquella manera. Malgrat els inconvenients, vam desfilat feliços. També algunes xiques van canviar el vestit de núvia alacantina pel de llauradora la qual cosa va suposar un primer pas per a la recuperació de la indumentària tradicional.

(3)

Però uns dels records més entranyables són els que parlen dels artistes de fogueres. Visitar els tallers era tota una experiència i parlar amb els artistes una gran satisfacció. Durant els sis anys de la meua presidència vaig conèixer amb quatre artistes, Javier Mayor León, Santiago Ferrer, Tomás Gosálvez, que ens va plantar la foguera commemorativa del 50 aniversari i Pedro Soriano.

La primera foguera d'este cicle la va plantar Javier Mayor León. Recorde la firma del meu primer contracte sobre un tauler de fusta amb la presència d'un cadell de lleó de veritat, que criava al seu taller. Quan vaig tornar per a comprovar l'estat de la foguera, el lleó ja no hi estava perquè era un perill. La nit de la plantà un grup de foguerers es van traslladar fins el seu taller per ajudar a carregar els camions però jo em vaig quedar al districte. Passava el temps i no arribaven i per fi van tornar els companys sense camió i sense foguera. Només eixir del taller, la rematada es va enganxar en un cable y va caure del camió. Per sort ningú va eixir ferit, però el disgust de pensar que estava trencada va ser la primera gran decepció de la meua presidència. Javier i el seu equip la van reparar, la van plantar a temps i, fins i tot, vam guanyar el tercer premi de la segona categoria.

(4)

En l'acte de Presentació de la Bellea del 1981 va repetir la Banda de Carolines i es va incorporar l'Orfeón Alicante, que va interpretar cançons populars com 'Serra de Mariola' o 'De quin coloret la vols'. Les protagonistes de la nit van ser Teresa Martínez Mollá, que encara es component de la comissió actual, Almudena Agulló Mora i les seues Corts d'Honor, que en aquesta ocasió van estar formades per 26 xiques i 26 xiquetes, tot un rècord de participació.

La foguera del cinquantenari, que vam celebrar el 1982, la va realitzar Tomás Gosálvez, que va repetir el 1983, i un gat estorat, un tant desproporcionat sobre un llum, va lluir en l'encreuament dels carrers Portugal i Pintor Lorenzo Casanova. Va ser un any intens amb la organització del 'Primer cicle de cultura alacantina' en el que van realitzar teatre, concerts, recitals, exposicions i vam involucrar a persones i col·lectius.

En l'acte de Presentació de la Bellea del Cinquantenari, Gloria Pastor Muñoz, titulat 'Festes del Foc i la Llum', vam aconseguir un nou èxit en reunir, la Bellea del Foc d'Alacant, la Fallera Major de València, la Reina de les Festes de Castelló i les Falleres Majors de Borriana, Xàtiva, Gandia,

(5)

(6)

(7)

(8)

Dénia i Benidorm. Reunir les representants de les festes més importants de la Comunitat va ser laboriós, però, amb treball i decisió, es va complir l'objectiu. La Societat Musical Virgen de la Paz d'Agost, el Grup de Danses Postiguet i la Colla de Dolçainers El Postiguet van ser els encarregats de realitzar la mostra de les nostres tradicions.

El dia de la plantà vam fer el nostre 'Pregó de festes' a càrrec d'Enrique Cerdán Tato i vam descobrir una placa commemorativa, amb l'esbós de Pep Gutiérrez, que vam col·locar en la façana de l'edifici de la estació de autobusos. El 2014, quan es va remodelar l'espai, el vam traslladar a la part que dona a la plaça de Sèneca. Actualment, l'Ajuntament d'Alacant està restaurant-lo per a tornar a col·locar-lo en la plaça com a patrimoni de tota la ciutat.

'Crit del foc' va ser el títol de la Mostra musical i folklòrica amb motiu de la Presentació de Pilar Amérigo Moreno com a Bellea 1983. Hi van participar la Unión Musical de Dolores, l'Orfeón Alicante i el Grup de Danses Cresol. En aquesta ocasió es va nomenar mantenidor de l'acte Jesús Prado Sánchez, director del diari Levante i abans del diari Información. De nou, una representació de les Festes de la Comunitat, encapçalada per la Bellea del Foc i per la Fallera Major de València, per a mantenir els llaços d'amistat amb Sèneca-Autobusos. Tant és així que Sèneca va nomenar 'Bellea d'Honor de l'any 1984' la Fallera de València, Begoña de la Concepción, que va lluir el vestit de núvia alacantina i va participar en tots els actes de l'any, acompanyada per la seua companya, la Fallera Major Infantil de València. Ambdues es van integrar en la nostra Festa i hi van participar com unes foguereres més.

(9)

(10)

PREFACI

El 1984 es va canviar el format de l'espectacle de la Presentació de M. José Piñana Fuster amb la incorporació d'un sàinet, escrit i realitzat pels components de la comissió. Va ser tot un èxit gràcies a l'escenografia i al text que, de manera entranyable, convertia les persones en ninots que eren devorats pel foc al final de l'acte. José María Perea Soro, director general de Turisme de la Generalitat Valenciana, en va ser el mantenidor. Recorde els dies que vam passar preparant els decorats i assajant la representació. En acabar, totes i tots ens vam abraçar darrere de l'escenari perquè havíem sigut capaços d'incorporar, de manera senzilla, el teatre a la Presentació de la Bellea.

Un dels meus objectius com a president era plantar una foguera amb l'artista Pedro Soriano. Estava molt sol·licitat però el 1984 va acceptar la proposta i va plantar en la primera categoria de les Fogueres guanyant el 'Primer premi', en eixe moment, vaig sentir que el treball de president estava recompensat... coses de foguerers. Les visites al seu taller i la oportunitat de veure avançar el seu projecte era tota una satisfacció. Pot ser perquè jo no soc res creatiu, la meua admiració pels artistes, pels seus col·laboradors i per els seus resultats amb creacions any rere any.

La nit de la plantà Pedro va arribar molt tard al districte i volia que despertarem als veïns per ajudar des dels seus balcons, però no era oportú per el que es va decidir plantar 'al tombe' amb l'ajuda dels membres de la comissió que, desesperats per les hores, esperàvem amb nervis la nostra gran foguera. Havia que plantar tres grans torres, especialment la central de 15 metres rematada per tres sirenes però, amb cordes i la força de tots els presents, una gran foguera va començar a prendre vida per a ser una de les més visitades.

El 1985, després de l'èxit obtingut l'any anterior, es va repetir la representació, realitzada per membres de la comissió, que va precedir un muntatge grandios en el qual Elena Martínez Pascual va ser presentada com a Bellea. Envoltada per les i els components de la Coral Crevillentina i representants de les Festes de la nostra província. El president de la Diputació d'Alacant, Antonio Fernández Valenzuela, i diversos alcaldes i regidors de festes van abrigar el mantenidor de l'acte, Jordi García Candau, director general de Radiocadena. Com a gran novetat, va ser la primera vegada que un acte de Presentació de Bellea va ser retransmès en directe per a tota la Comunitat.

També el 1985, amb la il·lusió de promocionar les nostres tradicions, Sèneca-Autobusos es va convertir en representant de la nostra ciutat i la nostra Festa en la Fira de Turisme de París. Una iniciativa avalada per la Diputació Provincial amb la col·laboració de l'Ajuntament. Vaig tindre el privilegi, al costat d'altres quatre foguerers, de vestir de saragüells a París, d'entregar la publicitat de les Fogueres al pavelló d'Espanya i de contribuir a promocionar la nostra cultura popular. Quan vam acabar, anàrem fins a Trocadero per a fer-nos, des d'allí, una fotografia amb la Torre Eiffel i els nostres vestits de la Festa. Per cert, estàvem a quatre graus sota zero i eixir del cotxe amb tan poca roba va ser un repte difícil de superar.

(11)

PREFACI

(12)

(13)

Soriano va repetir el 1985 amb una foguera molt controvertida ja que hi era tota blanca i va suscitar comentaris per a tots els gustos. Quan parle amb ell, sempre em recorda eixa foguera i comenta que no es va apreciar la dificultat d'agradar al públic amb una obra tota blanca.

Els anys 1983 i 1984 vaig compartir la presidència de la Foguera amb la secretaria general de la Comissió Gestora de les Fogueres de Sant Joan. Un equip, liderat per Raúl Baeza, vam donar un pas al front i vam assumir l'organització de la Festa. Van ser anys molt complicats perquè, a banda de treballar en dos col·lectius, els enfrontaments amb l'alcalde d'Alacant van ser determinants. Des de la Gestora de Raúl vam incorporar novetats a la Festa com els actes de Fogueres en Nadal, que encara continuen; la creació de la Gala de les candidates a Bellea del Foc, que va començar com un acte de convivència realitzat a l'hotel Castilla i la declaració de Festes d'interès turístic internacional.

Recordar una part important de la meua vida com a foguerer ha sigut recordar anys de joventut en els que vaig viure unes experiències diferents que em vam fer molt feliç. Gràcies Barraca I no volíem pel vostre llibret.

BARRACA 96 OCTANOS

DEPOSITO DE ILUSIONES
Y TORRE DE SONIDO DE BOLSILLOS AJETNIS

CANVIS

1980-1985

Fernando Abad

ANYS 80

(1)

ANYS 80

DIFICULTATS, SUORS, ASSOLIMENTS, IL·LUSIÓ

Els anys huitanta del passat segle, renovadors? Sempre hi ha episodis temporals, intervals en els calendaris, que, pel motiu que siga, suposen un moment d'avanç, de renovació. El viure alacantí, d'Alacant ciutat, va tindre un d'ells a la fi dels esperançadors anys vint del passat segle, acabats d'eixir d'una Primera Guerra Mundial (1914-1918) que va afectar econòmica i socialment a països no contendents, com Espanya, i eixint també d'una devastadora pandèmia que va assolir milions de vides, la mal anomenada "grip espanyola" (1918-1920 com a parèntesi catastròfic oficial, però les epidèmies globals, suposadament acabades; i li la va cognomenar "espanyola" perquè este va ser quasi l'únic país que va informar d'ella des del principi).

Este moment de moments ens anava a deixar en 1928 un cicle de jubileus i celebracions, les llavors 'Fogueres de San Chuan', ara com ara inacabables, i moltíssim més que duren, dels quals assentisquen en una societat i fins s'entremesclen amb esta.

Qui pot imaginar-se ara a la nostra ciutat sense les Fogueres de Sant Joan? Va haver-hi qui va entreveure els nuvolots bèl·lics que venien, però el cas és que ací va fecundar una festa singular que combinava molts conceptes. El seu creador, José María Py Ramírez de Cartagena (1881-1932), conjuminava el seu Cadis natal, on uns antiquíssims Carnestoltes li llegien la cartilla humorística a la vida, amb el costum oficialitzat de València capital, del 'cap i casal', de plantar monuments de combustible art efímer, potser des del segle XVI, oficialment des de 1820 amb la falla de la Plaça de la Reina.

Dos renovacions

Tomás Valcárcel Deza (1903-1999), qui va exercir la seua longeva presidència de la Comissió Gestora de les Fogueres de Sant Joan des de 1961 a 1979, encara que portava amb la Festa des de la seua joventut, gràcies al taller de brodats de la seua mare, anava a apuntar-se a un d'eixos moments singulars destinats a canviar-lo tot. Les circumstàncies es presenten, a ulls de fester amb ganes d'innovar, prou dolces: el govern franquista necessita deixar de costat la seua autarquia i obrir-se a l'exterior.

Un grup de ministres als quals es coneixerà com els tecnòcrates dissenyen uns plans d'inspiració francesa, els de Desenvolupament Econòmic i Social, el famós "desenvolupisme", oficialitzat en 1959, destinats a generar una classe mitjana necessitada de passar les seues vacances fora de les seues ciutats, la qual cosa al seu torn portarà a la creació i manteniment de servicis i infraestructures turístiques. Estos servicis, al seu torn, es preparaven per a mantindre ben greixada una maquinària del sol i platja (també i muntanya, però menys) destinada a unes possibles onades de previstos visitants que finalment van arribar. En massa.

Per estes costes es creava en 1964, un any després de nàixer l'Escola Oficial de Turisme, el Registre de Denominacions Geoturístiques, del qual es van derivar noms com Costa de Flor del taronger (al principi els litorals castellanencs i valencians, encara que aniria imposant-se això de Costa de València com a tercera denominació) i Costa Blanca (Alacant). Des de Benidorm, gràcies a Pedro Zaragoza Orts (1922-2008), que va ser nomenat alcalde del municipi en 1950 per a tres mesos i es va quedar fins a 1966, s'anava a gestar, en certa manera, el model de turisme que fins no fa molt va imperar en pràcticament tots els litorals mediterranis. I des d'Alacant, Valcárcel iniciaria un fort procés de modernització de les Fogueres de Sant Joan clarament destinat a la seua obertura als visitants esperats i finalment concretats.

Doncs bé, en els huitanta, després de la mort de Franco (1892-1975) i el començament de la fi del consegüent franquisme com a força política predominant, tocava avançar un pas més en la prèvia modernització executada per Valcárcel des del mateix si del Règim. Tocava un altre d'eixos moments renovadors, que anava a desenvolupar-se especialment, per cert, en el període que toquem ací, durant la primera quinzena dels anys huitanta del passat segle.

Josep Amand Tomàs, actual president de Sèneca Autobusos, la foguera fundada en 1932 per un grup de dones a la qual tan íntimament entrellaçada més que simplement lligada es troba esta barraca, I No Volíem (collita de 1950), president també de la comissió durant l'interval que comentem, va viure eixe moment amb especial proximitat, ja que també va participar en la Comissió Gestora, en la qual va exercir com a secretari. I van abundar els problemes a consciència, perquè, de fet, no van anar precisament uns anys fàcils. Per viure, fins vivim un colp d'estat, en 1981, al mateix començament del període que anava a ser renovador, no involutiu.

(2)

(3)

Ensalada de contratemps

Que sí, que passàvem dificultats, i no poques. Els manaies del país en les raneres del franquisme havien aconseguit ocultar-nos mitjançant hàbils abracadabres econòmics la crisi del petroli de 1973, quan els països llavors afiliats a l'Organització de Països Exportadors de Petroli (OPEP, reconeguda des del 6 de novembre de 1962 per l'Organització de les Nacions Unides, l'ONU, i els Estats fundadors de la qual van ser Aràbia Saudita, l'Iran, l'Iraq, Kuwait i Veneçuela) es van negar a vendre-li el cotitzat, i cobejat, oli mineral als països que van fer costat a Israel en la guerra de Yom Kipur (del 6 al 25 d'octubre de 1973).

Contenia contra Israel una coalició de països àrabs, amb Egipte i Síria al capdavant, amb la intenció de recuperar la península del Sinaí i els Alts del Golan (la primera no es va recobrar en este enfrontament bèl·lic, que va guanyar l'exèrcit israelià, sinó, en dos 'lliuraments', en 1982 i 1989; els segons continuen enverinant la vida no sols dels contendents, sinó de tot el món, dividit com si de seguidors de partits de futbol es tractara).

El cas és que esta rèmora va començar a minar una jove democràcia, la nostra, amb una sèrie de problemàtiques econòmiques que va obligar a un munt de "reajustaments" (i van crear eixa paraula, "reajustament", per a maquillar acomiadaments massius, encara que bé és cert que en

ANYS 80

altres països es parlava, més cínica que irònicament, de "programes d'incentivació de cerca de noves ocupacions", tal qual). Una democràcia que havia començat per cert, com qui diu, amb la Llei per a la Reforma Política, votada el 15 de desembre de 1976 i, després de la seua aprovació en les urnes, promulgada el quatre de gener de 1977, i que apuntalava amb la Constitució, aprovada en plebiscit el 6 de desembre de 1978.

Abans havíem tingut les primera eleccions plenament democràtiques des de febrer de 1936, les del 15 de juny de 1977, guanyades per la coalició Unió de Centre Democràtic (UCD), creada per Adolfo Suárez (1932-2014), qui, després de presidir l'últim govern franquista, fins a 1976, ho farà en el primer govern de la Transició, per designació real, fins a la seua dimissió, el 29 de gener de 1981.

I per allà fora, què teníem?

els Estats Units, les teories econòmiques del qual i socials marquen el pas en la dècada, queda governat en esta dècada dels huitanta majoritàriament pel republicà Ronald Reagan (1911-2004), mandatari entre 1981 a 1989, després d'arreplegar el testimoni del demòcrata Jimmy Carter (1924), president des de 1977 a 1981. Repetirà el Partit Republicà, amb George Bush pare (1924-2018) des de 1989 a 1993.

El cas és que a Reagan això de la Guerra Freda i la lluita dels defensors del "món lliure" li posava. Fins i tot va crear, dins de la seua permanent competència amb la Unió Soviètica, un desplegament armamentistes que així mateix es va elevar a l'estratosfera i més enllà, amb el programa Star Wars, el nom del qual amprava, clar, de la 'La guerra de les galàxies' ('Star Wars', 1977, encara que en realitat s'hauria d'haver traduït alguna cosa així com "guerra en les estreles"), pel·lícula produïda (a través de la seua societat, Lucasfilm, encara que ell no va exercir directament esta funció), escrita i dirigida per un llavors encara jove George Lucas (1944) per als veterans estudis Twentieth Century-Fox.

L'era tecnològica

Tecnologies, tecnologies, quantes tecnologies. Perquè esta dècada li donava el tret –electrònic, a punt de ser digital– d'eixida al món de la tecnologia com a bandera de la Humanitat. Si la veritat és que els circuits integrats, xips o microxips, havien començat a fabricar-se, cada vegada amb major perfecció i tendència al diminut, des dels anys cinquanta, serà en estos anys quan comencen literalment a reproduir-se per a aconseguir tots els aspectes de la nostra vida, des de les estacions espacials (la Unió Soviètica portava des de la dècada anterior llançant diverses a l'espai, al fet que ens orbitaren; els Estats Units havia contraatacat amb el seu 'laboratori en el cel', el 'Skylab', que va estar operatiu entre 1973 al 1979) fins a l'eixam de satèl·lits del nostre firmament.

També des del món cada vegada més en auge de la informàtica (en 1981 l'empresa estatunidenca IBM o International Business Machines Corporation –corporació internacional de màquines de negocis–, nascuda

en 1911, llançava el PC o Personal Computer, l'ordinador personal, vaja, i ja anàvem a anar enganxant-nos tots a això en els anys posteriors) fins com qui diu l'últim dels nostres electrodomèstics.

Les noves tecnologies ja ens obrien finestres des d'on albiràvem una nova era que, entre altres coses, apuntava a un avanç en el món de les telecomunicacions. Per exemple, si el 17 d'octubre de 1973 es creava el Radi Telephone System (sistema de radiotelèfon), en 1979 ja havíem tingut els primers exemples desenvolupats d'això, la qual cosa anava a ser la revolució del mòbil.

Així, des d'Europa, a Suècia començava a operar la primera xarxa d'este sistema de comunicació, en aquells dies només operativa des dels automòbils, mentre que des del món asiàtic, des del Japó concretament, arranca la Nippon Telegraph and Telephone Corporation (corporació nipona –japonesa– de telègraf i telèfon, NTT per les seues sigles en anglés, ja que el seu nom autòcton és Nippon Denshin Denwa Kabushiki-gaisha), que tan important anava a ser també per al desenvolupament d'esta tecnologia.

El finalisme occidental, d'origen judeo-cristià (la creença que sempre ens movem a un final que millora el viscut), impregnant-lo tot una vegada més en la Història, encendrà metxes a Occident (Europa, Nord i Sud-Amèrica...) i vira cap al cientisme a ultrança, animat precisament pels successius avanços de la ciència.

La societat occidental es bolcava, ens bolcàvem, en aquells anys huitanta en un positivisme que en estos moments anava a recrear-se amb el creixement i desenvolupament d'Europa (en la dècada, s'adhereixen Grècia, en 1981; i després Espanya i Portugal, en 1986) o en la caiguda del Muro de Berlín el 9 de novembre de 1989, i que amb el temps, en la següent dècada, anava a desembocar, per estos lars, en l'Exposició Universal de Sevilla 1992 (Expo'92 o, simplement, la Expo) o els Jocs Olímpics de Barcelona 1992 (la XXV Olimpíada), i, en un àmbit més modest, el V Centenari Ciutat d'Alacant, un poc abans de l'anterior, en 1990.

Els desacords

I això malgrat tots els conflictes, com els múltiples deslligats en el Con Sud del continent americà, especialment per l'intervencionisme estatunidenc deslligat durant l'anomenada “era Reagan”. No obstant això, la més sonada d'aquelles cruentes i massives disputes va ser la guerra entre l'Iran i l'Iraq (1980-1988): es tractava de veure quin país es feia amb el domini del riu Xat el Arab, així com les illes d'Abu Musa, Tumb Major i Tumb Menor. Bàsicament, pel control de l'aigua, en el cas del riu, i el del petroli, en el de les illes. Manteniment i energia, dos dels principals motius per a armar qualsevol tipus de desgavell.

Doncs bé, en nostres Fogueres de Sant Joan, en una dècada d'una novetat després d'unes altres, com, ja fora dels límits temporals d'este llibret, el concurs artístic o de 'play-backs', que arrancava al desembre (els

(4)

dies 10, 18 i 23) de 1988 en la ja desapareguda discoteca Don de Nit, s'anava a viure, entre bon i millor moment, una contínua ensalada de desacords entre Alcaldia i Festa o, més concretament, Comissió Gestora.

El primer alcalde del retorn de la democràcia parlamentària, José Luis Lassaletta Cano (1933-2002), que va resultar primer edil de longeva legislatura, des de 1979 fins a 1991, se'ns presenta hui com una figura a recordar, entranyable en el tracte humà, bon tipus, enamorat de la Festa fins a les mateixes entranyes d'esta. Però, això sí, tenia les seues arestes, com tots, i les seues van provocar no poques tempestes en el món fester quan, per exemple, de sobte tenia una idea i eixa havia de ser, 'naturalment', la idea.

En fi, nodrits temps als quals, en estes pàgines i en les següents, els donem si vulga un mos, lleuger però nutritiu, historicista si es vol però, en l'ànima, fester. Humà.

1980

(1)

1980

EL RUGIT DE SANTA ELENA

L'apocalipsi va tronar, va rugir, el 18 de maig d'este convuls 1980. Exactament a les 8.32. Poc més de les huit i mitja del matí. Almenys, per als habitants del comtat de Skamania, en l'Estat de Washington (que està al nord-oest del país, no com la capital, Washington D. C., al sud-est), quan literalment va explotar la muntanya Santa Helena (Mount St. Helens), un estratovolcà (cònic, format per capes d'estrats de lava solidificada) encara en actiu i relativament jove en termes geològics (es va formar entre uns 40.000 i uns 2.200 anys, encara que des de 1980 continua creixent).

Entorn dels 350 megatones (el que equivaldria a unes 27.000 bombes d'Hiroshima) van anar ressonant, un darrere l'altre, com les trompetes del Armagedón, amb espetecs que van poder escoltar-se a més de 300 quilòmetres de distància. I recordem que el lloc (ara, en escriure això, ronca) es troba relativament pròxim d'emblemàtiques ciutats estatunidenques com Portland (a 85 quilòmetres) o Seattle (a 154).

Va haver-hi cendres durant setmanes, fins i tot mesos, per a tots. En total, el volcà va expulsar uns 1,2 km³ de material. Una enormitat que en part es va transformar en una letal i veloç núvol piroclàstic (cendres, gasos i roques incandescentes) que va sembrar la mort en fins aproximadament 25 quilòmetres al seu voltant. Malgrat ser una zona poc concorreguda, va acabar aquella catàstrofe amb el viure de 57 persones a part de calcinar més de 500 quilòmetres quadrats de l'antic bosc circumdant.

L'assumpte va apuntar amb major o menor afany pels mitjans de comunicació de l'època, on també anàvem a estar pendents d'altres temes, com qui va matar a J.R., el malvat cara vinagre (el gran actor nord-americà Larry Hagman, 1931-2012) de la sèrie televisiva, el primer de punts i tants serials encebats amb luxe pel·licular, 'Dallas' (1978-1991 i 2012-2014). L'assumpte es dilucidava en els nostres televisors un 19 de novembre, però tots dos temes tan preocupants a peu de carrer (per estos pagaments, possiblement més això de J.R. que això del cràter tronant) se'ns quedaven lluny de la nostra zona de confort (com asseguren els qui no han de tirar una mà o vendre loteria, clar, en això de barraques i fogueres), la dels festers alacantins.

A més, quedava quasi damunt de les Fogueres de Sant Joan, en un cas, i fora de data, en l'altre.

Bellees, joguets i tecnologies

Unes Fogueres en les quals, en el nostre districte, ací en Sèneca Autobusos, Javier Mayor León (1954) plantava eixe any un monument que, això sí, anava a dir-se, vaja, ‘Temps violents’, encara que el títol de la infantil, del mateix autor, ‘Sobre roda’, ja convidava alguna cosa a l’optimisme. A compartir tant, cal imaginar, per la Bellea major, Mari Paz Sala Navarro, com per les seues Dames d’honor (Conchi Moragues Ríos, Elena Pérez Lanzas, Inmaculada Santos Deltell, Margarita Castro López, María Rosa Parrado Marcos, María Teresa Rodríguez Maturana, María Teresa, Cristina i Paloma Montoto Chantrés, Mari Fe i Teresa María Martínez Mollá, Nuria Arnau de Rojas, Victoria Ávalos Torres, Suni Antón Baeza i Yolanda Sogorb Luz).

I per descomptat per la Bellea infantil, María Isabel Agulló Mora, i la seua cort de Dames (Alicia, Olga i Silvia Díez, Almudena García, Ester Galán, María Eugenia Parrado, María Teresa Giménez, Milagros i Rosa María Moragues, Natalia García, Sandra Picó i Yolanda Parrado). Presidia llavors, com ara, ja ho vam dir, Josep Amand Tomàs.

Treien el cap, com sentenciava amb lúcida percepció Javier Mayor, a un panorama certament complicat tant en l’àmbit mundial com el més domèstic. A Alacant, la crisi del 73 ajornada, de la qual ja parlàvem en la introducció, havia generat fins a la data un panorama no gaire reconfortant, amb més de 34.000 aturats que havien obligat a invertir a la província, en concepte en la “assegurança de desocupació” (l’atur, per a entendre’ns), uns 600 milions de pessetes (3.606.072,63 euros), que hui poden semblar relativament poc, però estem en l’època en la qual estem, en l’albor de la dècada dels huitanta del passat segle, i el sou base era llavors de 136,85 euros al mes (22.769,93 pessetes).

Amb això calia pagar de tot, fins i tot els joguets de l’època, quan la indústria sobre aquest tema en la Comunitat Valenciana i especialment a la província d’Alacant encara no havia entropessat amb els videojocs, que, això sí, ja apuntaven per l’horitzó. Les dos grans firmes iberudes, amb projecció internacional i fàbriques confrontades, una a cada costat del carrer, Payá Hermanos, nascuda en 1905, i Rico, sorgida en 1911 (en l’edifici del qual es troba paradoxalment el Museu del Videojoc Arcade Vintage, des de 1919), aguantaran fins a 1984.

Però també un poc de Nescafé, amb aquells preciosistes anuncis després de molts de quals, a Espanya, estava el bon fer del cineasta Víctor Erice (1940). El primer de la saga de ‘espots’, per cert, es roda este mateix 1980, en Freixe de Cantespino, Segòvia. Però bo, que ja teníem per ací rolant les videocassets des de fa temps: el Betamax (fabricat per Sony) en 1975, el VHS (de JVC, va ser el sistema que, per qüestions econòmiques, va acabar per triomfar) en 1976 i el V2000 (el de Philips, el que per als experts era el millor, encara que després a penes hi havia pel·lícules disponibles en el mercat en este format) en 1978.

(2)

(3)

Els dos primers videoclubs a Espanya s’obrien precisament eixe any, a Madrid i Barcelona. A Alacant vam haver d’esperar un poc més, però no gaire, ja que van anar allotjant-se tals comerços de lloguer de títols cinematogràfics al llarg de la dècada (encara que curiosament el següent pas al VHC o el Beta ja saludava des de lluny: el disc compacte, ‘compact disc’ o CD, pare, entre altres invents, dels actuals DVD, Digital Versatile Discs o discos versàtils digitals). Un dels pioners, Armero, en l’avinguda de Novelda, collita de 1987, és hui, per curiós que sembla, l’últim supervivent al marge de les cadenes i centres comercials.

2. Bellea del Foc 1980, Ana María Sánchez Pérez. Foguera Fco. Franco-La Paz. Arxiu Federació de Fogueres.
3. Bellea del Foc Infantil 1980, María Dolores Vidal Durá. Foguera Plaça de Gabriel Miró. Arxiu Federació de Fogueres.

(4)

Submarins dissuasius

Però no tot era diversió. L’ambient estava certament carregat, i ni tan sols la legislatura de Jimmy Carter havia aconseguit rebaixar la tensió en la Guerra Freda, eixa rivalitat mútua en la qual van estar embardissats Estats Units i la Unió Soviètica des de 1945, després de finalitzar la Segona Guerra Mundial (1939-1945). El fet que el bloc soviètic estiguera també començant a clivellar-se, deixant de ser tan bloc (la crisi del 73 també havia afectat el Govern de Moscou, que després de tot, encara que d’Estat, practicava el capitalisme... com els altres països occidentals), anava a facilitar l’enverini nord-americà.

Així que els Estats Units se suma a la labor dels enemics interns de la Unió Soviètica, en molts casos nacions que havien sigut annexionades pel règim moscovita, unes vegades directament en la idea de la Gran Rússia, altres convertint-les en països satèl·lit. No obstant això, el Soviet suprem traurà més d’una vegada pit, a mode d’advertiment per als qui vivim a l’altre costat de l’anomenat “teló d’acer”, i demostrarà el seu poder tecnològic.

Una de les més palmàries mostres que la Guerra Freda estava carregada amb eixe fort i mutu element dissuasiu ho exemplifica la sèrie russa de submarins Typhoon (tifó; en realitat el baptisme que va rebre de l’OTAN, ja que en la Unió Soviètica parlem del projecte Akula, tauró), començats a construir ‘en els papers’ a partir de 1973 (l’orde per a això

1980

havia sigut dictada l’any anterior, i realment es van fabricar des de 1976 fins a 1989, sis unitats de les set previstes) però descoberts per a la societat occidental, a este costat de l’esmentat teló d’acer, a partir de 1980, gràcies a l’espionatge estatunidenc.

Enormes (175 metres d’eslora, és a dir la longitud de proa, davant, a popa, darrere; 23 metres de màniga, l’amplària màxima; i 12 metres de calat, mesurat des de la línia de flotació, quan navega en superfície, a la línia de base) i de gran capacitat (a més del més granat en útils varis tant tradicionals com electrònics, en l’armamentista podia llançar fins a 20 míssils especialment dissenyats per a estes naus, i en l’humà podia acollir a una tripulació de fins a 160 persones que podien gaudir de gimnàs, piscina i sauna).

Eren pesats els Typhoon (unes 25.000 tones, encara que podia desplaçar fins a 48.000), però ràpids (fins a 16 nusos –29.632 quilòmetres per hora– en superfície, i fins a 27 nusos –a penes poc més de 50 quilòmetres per hora– submergits) i amb una gran autonomia (120 dies desplaçant-se sota la mar). Anem que, sent fins, tal desplegament emanava un missatge molt però que molt clar: fixeu-vos el que som capaços de fer, i sense guerra real en què usar-los, així que imagineu el que podem tindre en projecte o ja fabricat si les coses es torcen. No esteu contristats, benvolguts enemics?

Època de Mogudes

La tecnologia, la ciència aplicada, quedava així avivada per esta una miqueta demencial competició o competència entre tots dos blocs, la qual cosa no deixava de constituir un bon McGuffin, és a dir, un simple motiu o esperó per a fer alguna cosa, on el que importa és eixe alguna cosa, no el motiu, com diria el “mestre del suspens”, Alfred Hitchcock, qui, nascut a Londres el 13 d’agost de 1899, ens havia deixat ja el 29 d’abril de 1980.

Una tecnologia que anava a aplicar-se en eixa dècada, per cert, a la vida domèstica. Al cap, una bona manera de finançar les investigacions, però també d’invertir en un mercat ara –mentre uns països eixien de les crisis i altres pugnaven per fer-ho– completament obert.

Així, 1980 és l’any en què, per exemple i al bot, quant a l’aspiradora, aquell invent basat en la ‘carpert-sweeper’ (literalment, escombrador de catifes) que va patentar en 1842 l’enginyer anglès Joseph Whitworth (1803-1887), comencen a comercialitzar-se els primers models controlats electrònicament.

Encara que els temps, això sí, se’ns presentaven moguts, ja ho veiem. Mentre les aspiradores arribaven amb major afany a les nostres llars, a Polònia, per exemple, el sindicat Solidaritat (Solidarność) posarà en un compromís, a partir de les vagues desenvolupades des del mes d’agost, al govern comunista (la nació és satèl·lit de la Unió Soviètica). El seu líder, el tècnic electricista Lech Wałęsa (1943), que amb el temps arribarà a guanyar el Nobel de la Pau, en 1983, i a presidir el seu país (1990-1995), que tan castigat havia sigut durant i després de la Segona Guerra Mundial, es convertirà en una icona recurrent en la dècada.

Més quan el moviment sindicalista que liderava va començar a rebre el suport occidental, amb els Estats Units al capdavant, i el de Wałęsa era profundament religiós, un Vaticà al front del qual, des del 16 d'octubre de 1978 fins a la seua defunció, el 2 d'abril de 2005, es troba el papa polonès Joan Pau II (Karol Józef Wojtyła, 1920-2005).

A Espanya, ens trobem davant el problema terrorista: ETA, que havia iniciat les seues activitats des del País Basc (el seu nom és precisament un acrònim d'Euskadi Ta Askatasuna, País Basc i llibertat) en 1958, deixa eixe any la brutal petjada d'uns dos-cents atemptats, l'assassinat de més de noranta persones, múltiples ferits, segrestos, una xarxa d'extorsió als empresaris...

Això sí, la Moguda, irradiada des de Madrid a la fi dels setanta des del barri de Malasaña i estesa després als districtes de Chamberí, Chueca i Moncloa, encara que nascuda també, quasi de manera paral·lela, des del barri valencià del Carmen, donava el seu primer gran tret d'eixida, el 9 de febrer, en un inopinat lloc: la sala d'actes de l'Escola de Camins de la Universitat Politècnica de Madrid. Allí va ser on se celebrava el concert homenatge al bateria, cantant i compositor Canito (José Enrique Cano Leal, 1959-1980).

(5)

(6)

(7)

(8)

7. Barraca "Demá será més" 1980. Arxiu Federació de Barraques.
8. Barraca "I no volíem estar chunts" 1980. Arxiu Federació de Barraques.

1980

El moviment s'infiltrarà en tot viure de l'època, incloses les arts, inclusivament el sèptim art, on arrancarà mediàticament una carrera ja iniciada en el món del curt i medi metratge, en concret la de Pedro Almodóvar (1949), que eixe any estrena, després de moltes vicissituds per a poder acabar-la, 'Pepi, Luci, Bom y otras chicas del montón'. Però també rodava la seua òpera preval, anomenada, com no, 'Òpera preval', un altre realitzador destinat a gaudir de carrera internacional i provar les mels de Hollywood, Fernando Trueba (1955).

La Moguda, amb els seus associats tràfecs nocturns, de bar en bar, pub en pub i discoteca en discoteca, era, no obstant això, sobretot música. Potser, per exemple, la dels Tequila (1976-2021), que ja anaven pel seu tercer 'elepé' (disc de vinil de llarga duració, o llarga representació o ús, 'long play', LP), 'Viva! Tequila!'. A part, el grup Ràdio Futura (1979-1992) es trobava per l'època 'Enamorat de la moda juvenil', un dels seus 'singles' (senzills, discos amb una o dos cançons: en aquell en concret també figurava el tema 'Ivonne').

En fi, Els Zombis (1979-1982), la banda liderada pel cantant i compositor Bernardo Bonezzi (1964-2012), qui amb el temps treballarà, vaja, en les bandes sonores de les pel·lícules d'Almodóvar (bo, i la de la sèrie 'Farmàcia de guàrdia', 1991-1995), llançava un dels seus més famosos temes, 'Groenlàndia' (va ser senzill amb 'La venjança de Cthulhu', a més de formar part del disc d'estudi, d'eixe mateix any, 'Estranys jocs'). I Alaska i Els Pegamoides s'emportaven les mans al capdavant, se suposa, amb això de 'Horror en l'hipermercat'.

Bé, no tot era ball, encara que sí mític: dos joves ens van fer inoblidables sengles himnes, o com a tal van quedar, molt diversos. L'un, 'Posem que parle de Madrid', l'entonava en pla íntim Joaquín Sabina (1949); l'altre, 'Santa Lucía', del cantautor argentí Roque Narvaja (1951), ho omplia de veu Miguel Ríos (1944).

I què passava amb l'altra diversió? Amb la nostra Festa? Just l'any en què s'incorporaven a esta més festers, com els respectius comissionats de la barraca Canyaeta Peixet Port d'Alacant.

Polèmiques sense fi

José Luis Lassaletta, com dèiem, va resultar un alcalde molt enamorat de les Fogueres, però potser això va constituir un problema en més d'un moment, ja que va acabar per considerar-les 'les seues' Fogueres, així que, amb tot el seu amor per la Festa, va mantindre una relació més aviat basta amb la Comissió Gestora. Ni Jacinto Massanet Gomis (1933-1985), que la va presidir des de 1980 fins a 1982; ni Raúl Baeza Muñoz (1942), al capdavant des de 1983 a 1984; o Miguel Díaz Verdú (1943), de 1985 a 1986, gaudiran d'una relació amb total cordialitat per part del primer edil.

És cert que en uns casos l'assumpte resultarà més aferrissat que en un altre. Francament, ni tan sols la presidència del ja mític Conrado Albaladejo (1947-1999), que prendrà el testimoni en 1987 per a cedir-lo

en 1992, va gaudir de concordança de criteris entre Comissió i Alcaldia. Massanet, per part seua, succeeix en la presidència a Tomás Valcárcel, qui ha comandat l'entitat entre 1961 i 1979. Però el que és una successió automàtica i urgent cobra nous vols quan Massanet decideix revalidar el seu càrrec democràticament.

Es convertirà així en el primer president de la Gestora 'democràtic', gràcies a la votació del 12 d'agost de 1980. Però les tensions acabaran desbordant al món foguerer, fins al punt que el malestar en este àmbit acaba esclatant contra ell, la qual cosa li porta a presentar una dimissió que no se li accepta. El cas és que, quant a resultat, va tindre bé entrar.

Per als entesos en això de les celebracions majors de la ciutat, 1980 va ser un exercici polèmic però sucós. Així, Juan Carlos Vizcaíno, per exemple, entre molts altres elements a tindre en compte, destacava en diversos articles que va haver-hi augment de comissions (56 enfront de les 47 de l'anterior any), festival d'elecció per a l'important però fins ara pràcticament oblidat sector infantil, alta qualitat artística, avançament – no sense polèmica– del dia del pregó a la fi de setmana previ a la plantà (a càrrec del pioner foguerer i artista constructor Gastón Castelló, 1901-1986), recuperació dels vestits tradicionals de la Festa i de la Cavalcada del Ninot, cartells en valencià...

Durant l'estiu, el procés modernitzador s'accelerava amb l'aprovació d'un nou reglament fester. Entre els tires i afluixes d'Alcaldia i Gestora, les Fogueres avançaven, encara que fora amb algun trompo que un altre, com el nou sistema de votació de les Bellees, que va generar fins a abundants queixes a les cadenes que radiaven l'assumpte en si, i de pas començàvem a acostumar-nos a idees felices provinents sobretot de l'estament polític, i entraven en el nostre vocabulari paraules tan sospitoses com "insaculació".

Però, en fi, què seria d'una celebració sense crítica Ara, com es veia això a peu de carrer, sobretot per part d'algun visitant estranger... en els cartells, per exemple?

El desplegament foguerer

La cartellera foguerera s'ha anat abonant a una línia abstracta o semi abstracta (segons any) en les formes encara que figurativa, al metafòric, en el fons. Ja s'han donat anteriorment varis apuntes i acostaments, però l'aixeta l'obri realment, just l'any anterior, 1979, Fulgencio Blanco Cantó amb 'Cha', un cartell on uns traços de pintura cap al cel (subratllats per punts foscos) poden ser el mateix, en esta espècie de test de Rorschach a l'artístic, el foc, la foguera en la seua cremà o un tors femení de dona embarassada (esta suposada interpretació va triomfar prou a títol popular com per a no tindre-la en compte).

Però bo, en 1974 (quan també va haver-hi cartell fotogràfic a càrrec del hui plorat Ángel García, 1943-2015) ja havia convertit unes brotxades verticals en el possible transsumpte d'una foguera cremant. I altres

(9)

gruixudes pinzellades, en 1977, en quatre palmeres en filera, superposades de dreta a esquerra. Bé, perquè esta última idea la prolix, la unifica, la converteix en 'op-art' (entre altres, el dels efectes òptics o el de l'art cinètic d'Eusebio Sempere, 1923-1985) i la serveix Félix Domenech Serrano, si és el cas en traços límpids, a la 'Palmera' que sorgeix des de l'escut d'Alacant.

Assenyalem que el cartell postil · la una vegada més la paraula Alacant amb això de "capital de la Costa Blanca". Però és que enguany, a més, es remarca que són festes d'Interès Turístic Nacional (des de febrer de 1965) i que a part compten "amb la col · laboració de la Secretaria d'Estat de Turisme".

La realitat és que això dels festejos i commemoracions (que no han de ser el mateix) populars en pla renovació amb apuntament de les tradicions abastaria pràcticament a tota la província. Plantem-li un parèntesi a este capítol foguerer per a assenyalar que a Crevillent, per exemple, este serà l'any en què s'institucionalitza allí un patronat destinat a coordinar el seu ja importantíssima, més enllà fins i tot de l'àmbit nacional, evocació de la Passió, Mort i Resurrecció de Jesús (d'Interès Turístic Internacional a partir de l'11 de novembre de 2011). Naixerà així la seua Federació de Confraries i Germanors de la Setmana Santa.

Però seguim al nostre: en 1980 l'acte de l'elecció de la Bellea tindrà per primera vegada com a escenari el Pavelló Municipal d'Esports. Cada vegada acudeix més gent a un espectacle que s'ha convertit en part important del viure alacantí, i els anteriors llocs en els quals es va desenvolupar (els salons del l'ajuntament, el cinema Monumental, el Teatre Principal, la sala de festes El Gall Roig i, des de 1977 fins a 1979, la plaça de l'Ajuntament) s'aniran quedant xicotets. La gala romandrà ací fins a 1992, per a passar al recinte firal IFA en 1993, al Centre d'Alta Tecnificació des de 1994 fins a 1997 i a la plaça de bous, on encara se celebra, a partir de 1998.

Bé, el cas és que allí serà triada, com Bellea del Foc, Ana María Sánchez Pérez, de Francisco Franco - La Paz (en el barri Verge del Carmen, els Mil Habitatges). La responsabilitat d'exercir de Bellea Infantil recaurà en María Dolores Vidal Durá, de Plaza de Ruperto Chapí. Aquell any, la foguera adulta guanyadora en la categoria especial va ser 'La campanada', de Javier Mayor León, del districte Alfons El Savi, i la infantil anava per a Calderón de la Barca-Plaza d'Espanya, de títol i autor desconeguts, segons els papers. El monument oficial el plantava, sota el títol de 'Cerca', Pedro Soriano (1948).

Però encara hi havia més: el millor carrer adornat, segons el jurat, tornava a ser, com l'any anterior, Dámaso Abad, per Campoamor, i en barraques anava per a la portalà de la hui desapareguda Xupla i Fuig (operativa entre els setanta i huitanta, estava adscrita a Santa Isabel), que ja l'havia obtingut en 1978. D'aquelles festes, per descomptat, el que no podem dir en cap moment és que foren grisos.

Un fred comiat

En fi, canviant subtilment de tema, l'any se'ns acomiadava en l'atmosfèric en gran, però no amb la millor cara: un apocalíptic temporal es deslligava en les costes alacantines el 29 de desembre. Només dos dies abans de Nit de cap d'any, les forces isobàriques de les nostres mars, vents i cels es mal van unir per a provocar ones que van aconseguir, i a vegades asseguruen que els van superar, els nou metres d'altura, amb vents que van arribar fins i tot a depassar els 150 quilòmetres per hora.

El fred inicial va ocasionar dos morts, dos desapareguts i diversos ferits traslluïa una molt dramàtica jornada. També s'anotava la tempestat la literal desaparició de la platja de Sant Joan, dependent d'Alacant ciutat, i les del Campello.

A l'interior provincial li va arribar una nevada d'eixes que de tant en tant (i a hores d'ara també sembla que molt de vegada en vegada) descarreguen per estes terres. L'assumpte, quantiós, inopinat, salvatge, va enxampar bastant per sorpresa fins i tot per llocs on les seues gents estan acostumades a les neus. També va anar així per a la fauna del Safari Aitana, a Penàguila, pel port de Tudons per a dalt, nascut en 1975 i hui, molt modernitzat, amb eixe aire, fins pel clos, a Jurassic Park: els pobres animals van quedar aïllats de sobte en una espècie de versió expressa dels Alps, els Andes o qualsevol altra nívia serralada.

A la part alta de la serra Aitana, la del Safari, també van quedar aïllats diversos militars, als quals va caldre rescatar via helicòpter, en la base construïda entre 1957 i 1960, dins dels acords bilaterals firmats entre Espanya i els Estats Units en 1953. Si és que passava de tot. Que la dècada començava, per descomptat, ben forta. Rugint.

(10)

1981

(1)

1981

CONTES DE FADES EN TELEVISIÓ

Els contes de fades és el que tenen: hi havia una vegada, on uns personatges havien de passar unes proves, ajudats per altres figures del relat, i finalment arribar a un desenllaç que podia ser bo o no (la Ventafoes es casa amb el Príncep, Juan Sense Por però al final descobreix l'amarg pòsit del per a ell –fins llavors– esquiva por, el rei Mides s'autodestruïx volent or i res més que or, i un altre monarca, finalment, descobreix que anava nu).

Plantejament, nus i desenllaç a l'alliçonador: la meua benvolguda xicalla, persones adultes que l'acompanyeu, no abandoneu el camí de rajoles grogues.

Bé, els televisors que connectaven a la vida per aquell 1981 s'anaven a trobar amb uns quants contes de fades, en més d'un cas tal vegada podríem dir que d'ogres, que van acabar impregnant tot nostre viure, en alguns casos des d'abans de succeir. Molts d'eixos relats van acabar per traslladar-se fins i tot a les temàtiques de fogueres, quan no a algun element en les portades de les barraques, o en els ninots al carrer. Què tal si repassem algunes de tals històries?

Per exemple, va haver-hi una carregada de mel, encara que anys més tard descobríem que el que hi havia mentres esponjós i edulcorat bescuit era més aviat fel. Es va materialitzar ja fora de nostra Festa, el 29 de juliol (encara que les prèvies més o menys periodístiques van donar per a tot l'any), amb una boda d'abast mediàtic mundial que va comptar amb l'assistència de reis, caps d'Estat sense més, polítics varis, famosos de tota caserna cultural i/o social o simplement procedents del paper cuixé.

Perquè... Hi havia una vegada una xica de classe mitjana, mainadera, a punt de complir el clàssic somni –en estos temps repudiat– de casar-se amb el seu príncep blau, qui, coses de la vida, hui ja és monarca, una miqueta picat. Els del matrimoni morganàtic, ja se sap, entre gents de diferents classes socials. Però les coses com són: en la pel·lícula de John Ford (1894-1973) 'L'home que va matar a Liberty Valance', o 'Un tir en la nit' a Hispanoamèrica ('The Man Who Shot Liberty Valance', 1962), s'afirmava amb rotunditat: "When the legend becomes fact, print the legend!" (és a dir, "quan la llegenda es convertisca en fet, imprimisca la llegenda!", encara que el film compta precisament la realitat).

(2)

(3)

La realitat d’este conte, el de la boda, és que la mainadera venia de família bé: Diana Frances Spencer, Diana de Gal·les, nascuda l’1 de juliol de 1961, procedia de família de l’avior, encara que, això sí, vinguda a menys; que el seu matrimoni no anava a ser, encara que llavors presagiara el contrari, un camí de roses; i que per a quan el seu llavors recentment espòs Carles de Gal·les (Charles Philip Arthur George) anava a coronar-se com el monarca Charles III, al setembre de 2022, feia ja temps que havia mort en boirós accident de trànsit ocorregut a París el 31 d’agost de 1997, quan anava amb la seua nova parella (en veritat, Carlos i Diana s’havien divorciat el 28 d’agost de 1996), el productor Dodi Al-Fayed (1955-1997), el de ‘Carros de foc’, o ‘Carrosses de foc’ (‘Chariots of Fire’), estrenada, per cert, este mateix 1981.

Més de 700 milions de persones havien vist eixa boda gràcies a la televisió. Així era en els huitanta això dels contes de fades. Bé, curiositats, la foguera plantada en Sèneca Autobusos pel també artista constructor faller Santiago Ferrer ja t’ho murmurava en el mateix títol: ‘Música i temps moderns’. Bé, almenys, en este any de contes per a tots, tocava, com assegura la foguera infantil, de Joan Manuel Gomis, un ‘Somriure infantil’. Encara que uns altres dels relats contats llavors ens anaven a congelar el somriure a tots.

2. Bellea del Foc 1981, Pilar Valencia Ganga. Foguera Barri José Antonio. Arxiu Federació de Fogueres.
3. Bellea del Foc Infantil 1980, Sonia Ramón Peinado. Foguera Àngeles Felipe Bergé. Arxiu Federació de Fogueres.

Tothom al sòl

A Espanya, el relat va començar d’una manera una miqueta tenebrosa i espinosa. Cal imaginar el que en aquells dies degueren pensar les comissions, com la de Sèneca, amb la seua Bellea, María Teresa Martínez Mollá, i la infantil, Almudena Agulló Mora, i per descomptat els seus respectius pares, i els de tots els de la xicalla del districte, anaren del color polític que tocara, en veure el 23 de febrer, el 23-F, com una sessió en el Congrés dels Diputats era interrompuda a tir net, encara que no es ferira a ningú. I com això va donar lloc a una nit de nervis en tot el país.

Uns senyors que van decidir interrompre, amb intenció de substituir-ho, el govern d’una nació, moguts per un convenciment: “salvar a Espanya”. Bé, hi havia una vegada una sèrie d’il·luminats que van decidir carregar-se una democràcia per a imposar un ordre propi o de qui tocara, la “autoritat competent” que mai va semblar arribar.

Presidia llavors Adolfo Suárez, com ja assenyalem, qui decidia dimitir davant les càmeres de televisió a partir de les 19.40 (les huit menys 20 de la nit, per a entendre’ns) del 29 de gener de 1981. Abans, el soroll de sabres des dels sectors més immobilitistes, especialment des d’alguns militars, ja anticipaven el que anava a arribar, així que no haurà d’estranyar que el mateix Suárez afirmara aquella nit: “Jo no vull que el sistema democràtic de convivència siga, una vegada més, un parèntesi en la història d’Espanya”.

I això sense comptar que la seua pròpia formació política, la que havia creat ell mateix, la UCD, el que havia de ser “el partit del centre”, estava literalment esqueixant-se (ho va fer a un ritme endiablant), amb una part marxant al centredreta i una altra al centreesquerra.

Va ser durant la sessió posterior a la renúncia de Suárez, la d’investidura com a president del fins llavors vicepresident Leopoldo Calvo-Sotelo (1926-2008), qui es va mantindre només fins al 2 de desembre del següent any, quan entrava un grup de guàrdies civils al comandament del tinent coronel Antonio Tejero (1932) al crit de “Quiet tothom!”, seguit de “Silenci! Al sòl tothom!”, quan es van escoltar murmuris; després, en recriminar-li tant Suárez com el militar Manuel Gutiérrez Mellado (1912-1995), en aquell temps vicepresident del govern i capità general de l’exèrcit, van arribar els tirs al sostre de l’hemicicle.

Li van donar suport llavors, o li van manar, o li van secundar, a Tejero, almenys de manera mediàtica (sobretot el segon, traient els tancs al carrer a la ciutat de València), els militars Alfonso Armada (1920-2013) i Jaime Milans del Bosch (1915-1997). Esta història se’ns contava en viu i en directe, mentre transcorria, en un moment en què un altre relat més llarg, el de la unificació europea, continuava narrant-se, amb nous personatges en el relat: com ja vam dir, eixe mateix 1981 s’adheria una il·lusionada Grècia, bressol de la democràcia i creient en allò de la solidaritat entre països germans i tal.

Sesumava a les nacions ja constituents, ingredients, del caldo europeu: Bèlgica, Dinamarca, França, Gran Bretanya, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Països Baixos i la República Federal d’Alemanya (l’occidental, no la que seguia baix domini soviètic; la reunificació alemanya no arribarà fins a 1990, després de la caiguda del Muro de Berlín, el 9 de novembre de 1989).

Les grans alquímies

Eren temps, compten les cròniques, en què els temps avançaven una barbaritat, i les ciències eren màgia. Fins a instruments fabricaven que ens retrataven el més xicotet, asseguren, com el microscopi que diuen de “efecte túnel”. Bé, un artefacte amb una punta fina, fina, que es mou, animada per un xicotet voltatge, sobre una superfície: del tràfec d’electrons entre punta i cosa a fotografiar, ix una imatge molt nítida. Això de l’efecte túnel? Tu vols passar a l’altre costat, no pots, però en el món quàntic, el del diminut, on les coses es comporten com a ones, existeix la possibilitat que sí creus. El que s’ha dit, abracadabra.

El cas és que als físics Gerd Binnig (1947) i Heinrich Rohrer (1933-2013) els va valdre el Nobel en la seua especialitat en 1986. I això de l’enginyeria genètica?, el modificar a voluntat els gens de qualsevol ésser viu o cultiu orgànic? Ni la mateixa pedra de Betzoar, convenientment molta. Almenys, amb això de l’enginyeria genètica fabricàvem la vacuna contra l’hepatitis B, que s’aprojava este mateix any.

Però bo, potser ens hauria vingut bé beure en algun atuell tallat en la banya d’un unicorn, per a previndre’ns de les maldats d’este món. Eixe any, dos greus atemptats marcaven els nostres calendaris: el perpetrat contra el papa Joan Pau II, el 13 de maig, a tir net, per part del turc Mehmet Ali Ağca (1958), que va deixar al Summe Pontífex malferit, així com a dos dones; i el que el 6 d’octubre anava a causar, en una desfilada, la mort del president egipci Anwar el-Sadat (1918-1981), així com la d’un dels terroristes i cinc assistents a l’acte. Firmar la pau amb Israel li va eixir car.

Més “hi havia una vegada”? Bé, en el pla tecnològic, hi havia una vegada que... començaven a comercialitzar-se els CD, com ja avancem abans. L’invent havia partit del conglomerat entones holandès, ara neerlandès (en realitat, Holanda és una de les seues dotze regions històriques: la part pel tot) Philips, nascuda en 1981, i la japonesa Sony, sorgida en 1946 (fins a 1957 es va dir, per cert, d’una forma potser poc comercial a Occident, Tòquio Tsushin Kogyo, en al·lusió a un peix del llac Tsushin, a Tòquio; després, es va derivar a això de ‘sonny boys’, pels ‘xics’ avantguardistes).

Bé, el cas és que el producte, que es va vendre com a poc menys que immortal (després, ja vam veure que no), s’havia presentat ja en societat en 1979, encara que va tardar, ja veiem, a concretar-se. No gaire. En realitat, totes dues empreses havien inventat l’assumpte en si pel seu compte, però en aquell moment van decidir, en comptes de trepitjar-se els mutus calls, associar-se i explotar així el mateix sistema, que per a xafar callositats ja estava l’altra competència.

(4)

(5)

No va ser l'únic “hi havia una vegada” tecnològic de l'època. Sony ofería enguany també el disquet, és a dir, els discos de banda magnètica, que en realitat havien començat a experimentar-se en 1949 per a substituir les voluminoses cintes magnètiques, com les utilitzades pels primers súper ordinadors de les sèries Eniac (Electronic Numerical Integrator And Computer, computador i integrador numèric electrònic) i Univac (Universal Automàtic Computer, ordinador automàtic universal).

El primer Univac, que millorava notablement els anteriors Eniac, va ser entregat el 31 de març de 1951, i portava després de seua un terrible hi havia una vegada, amb la pròpia història de l'empresa estatunidenca creadora del súper aparell, l'anomenada Eckert–Mauchly Computer Corporation (EMCC), que s'havia fundat al març de 1946, caldrà suposar amb tota la il·lusió del món a usar en la vida la naixent informàtica aplicada (ja cometem que precisament este 1981 llançava IBM el primer PC).

El que va aconseguir va ser sucosos contractes amb el govern del país, amb el que es va convertir en una cobejada perita en dolç: calia absorbir-la. En la brutal campanya de desprestigi, es va acusar els seus creadors i accionistes principals, l'enginyer John Presper Eckert (1919-1995) i el físic John William Mauchly (1907-1980), de col·laborar amb comunistes o fins i tot ser ells directament comunistes. Bé, en aquell moment prevalia (des de 1950 a 1956) l'anomenada ‘caça de bruixes’, contra comunistes i “enemics d'Amèrica”, deslligada pel dictatorial senador Joseph McCarthy (1908-1957).

El ‘maccarthysme’, per cert, va cessar després d'intentar emportar a personalitats com el realitzador (poc sospitós de comunista, d'altra banda) John Ford o a un heroi de guerra, el general George Marshall (1880-1959). En fi, el cas és que la EMCC va acabar arrossegant quantiosos deutes i els seus fundadors van haver de vendre-la, al costat del compte de clients. La va comprar l'empresa armamentista Remington Rand (1927-1955), que va acabar al seu torn venuda, en una reedició del conte de mai acabar.

Tota la vida és sèptim art

Els aficionats al cinema amb ganes de convertir-se en cineastes aficionats anaven a comptar a partir d'ara amb un invent destinat a revolucionar el camp del cinema ‘amateur’ com en el seu temps el cel·luloide de 9 mil·límetres i mig (Pathé Baby, 1922-1946) o el súper 8 mil·límetres (1965: encara s'usa): el vídeo domèstic. Sony llançava eixa dècada la Handycam i la Mavica, però el seu rival –també japonès– JVC (Japan Victor Company, instituïda el 13 de setembre de 1927) presentava en 1981 la Camcorder.

Ara es tractava d'emular als teus cineastes més taquillers, que aquell any eren sobretot Steven Spielberg (1946), qui en 1981 anava a triomfar amb la primera de les aventures d'Indiana Jones, ‘A la recerca de l'arca perduda’ (‘Raiders of the Lost Ark’); Mark Rydell (1929), pel seu melodrama ‘En l'estany daurat’ (‘On Golden Pond’), protagonitzat per Henry Fonda (1905-1982), la seua filla Jane (1937) i Katharine Hepburn (1907-2003); Ivan Reitman (1946-2022), amb la desopilante comèdia ‘L'escamot guillat’ (‘Stripes’), en la qual reunia part del qual anava a ser l'equip ‘cazafantasmas’ original, és a dir, Bill Murray (1950) i el també realitzador Harold Ramis (1944-2014), qui va dirigir a Murray, entre altres, en ‘Atrapat en el temps’, també dita ‘El dia de la marmota’ (‘Groundhog Day’, 1993); o Hugh Hudson (1936-2023) i els seus esportius, i ja citats, ‘Carros de foc’ (‘Chariots of Fire’), que el seu “tin-tin-tin-tin... papín, tin-tin-tin-tin... papín, tariro-tariro, tariro-tari” va internacionalitzar, i va popularitzar, encara més la carrera del compositor Vangelis (1943-2022), segada anys més tard per la COVID-19.

Per Espanya, també va haver-hi diversos hi havia una vegada, però el que es va emportar els gats de Cheshire de la taquilla i la crítica va ser el policia detectiu Areta, interpretat per Alfredo Landa (1933-2013; curiosament, el seu

(6)

1981

segon cognom és Areta), en 'El crack' (el títol en anglès del qual no va poder ser més original: 'The crack'; almenys per als alemanys va ser una 'Tödliche Rache', és a dir, "venjança mortal"), de José Luis Garcí (1944).

A un nivell més pròxim, domèstic fins i tot, en el món del curtmetratge, copat en estes terres per l'associació ACADA (Associació de Cinema Amateur d'Alacant, fundada oficiosament en 1980 i oficialment en 1982; va perdre l'Amateur pel camí encara que va continuar conservant les sigles), el realitzador Enrique Nieto Nadal (1943) sorprenia en els festivals nacionals (com més tard, amb altres títols, ho va fer en els internacionals) amb la cinta còmica repleta d'efectes especials i animacions casolanes però molt efectives 'Manolito', a propòsit d'un actor de mig pèl i físic peculiar que pretén créixer en el món del cinema.

Com a curiositat, el seu protagonista, Estimant Beltrán (1953-1999), a més de ser autor de teatre lleuger (revista), rodar com a autor curtmetratges i continuar col·laborant amb Nieto Nadal, també va triomfar en el llarg, especialment per al cineasta valencià Carles Mira (1947-1993).

Bé, en 1981 també s'estrenava com llarg metragiste un cineasta alacantí, Manuel Iborra (1952), després d'haver-se llicenciat en la branca d'Imatge de la Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Complutense i haver passat per la companyia TEI (Teatre Experimental Independent, 1968-1978). '3 x 4', història de la cerca d'un personatge a través d'una Barcelona dels huitanta, era una prometedora proposta bastant filla de l'acabada d'estrenar Moguda, o com menys d'una de les seues extensions.

Música i pólvora

Hi havia una vegada... Sí, hi havia ganes de gaudir, clar, mentre sonaven mil i un temes en ràdios, televisors i discoteques, que en els huitanta tocaven discoteques, com, per estos llars, allà en El Cap, Il Paradiso (que, operativa entre els setanta i els noranta, va albergar fins i tot festes del cinema promogudes per ACADA). O Bugatti, per la rodalia de la plaça de Correus i amb el nou segle transmutada en el Z-Klub: obria les seues portes en 1979 amb tot l'impuls del porter d'handbol José Perramón Acosta (1946), qui des dels setanta s'havia allotjat a la ciutat, canviant els colors del Barcelona, i després uns altres, com els del Granollers, pels del Club Handbol Alacant (el mític Calpisa, 1952-1993).

Era l'època d'escoltar el grup Blondie (1974) parlar-nos de mars altes, en 'The Tide Is High. The Tide Is High'; a Diana Ross (1944) avisant-nos que estava eixint, en 'I'm Coming Out. I'm Coming Out'. O també a Phil Collins (1951) en l'aire esta nit amb 'In the Air Tonight. In the Air Tonight'; o Rick James (1948-2004) dient-nos això de 'Super Freak. Super Freak' (raruno, raruno... o súper rar); i fins a Rick Springfield (1949) explicant-nos això de la xica de Jessie, 'Jessie's Girl'.

Sí, hi havia una vegada una generació completament absorbida per les veus anglosaxones, qüestió de màrqueting, independentment de la qualitat (que, a dir tant del públic com dels experts, n'hi va haver i molta, inclusivament en el ja citat), encara que també escoltàvem pop i rock autòctons, com el mític 'Salta!' de la banda Tequila (1976-2021), del seu disc en estudi, l'últim, 'Confidencial'. O el senzill ('single') 'Rock 'n' Roll Star' de Loquillo i Els Intocables (1980-1982).

Música per a escoltar també des de barraques i racons en un any que, en qüestió de cartellera foguerera, repetia Fulgencio Blanco. 'Foc' resultarà més abstracte –i al mateix temps més metafòricament divulgatiu– que mai. Els traços rojos, ocre... sobre groc, resulten una imatge altament gràfica del càlid plasma. Pur foc per a les Fogueres de Sant Joan. Bona il·lustració per a un exercici, de nou, una cosa basta en l'intern, però lluminós en el fester.

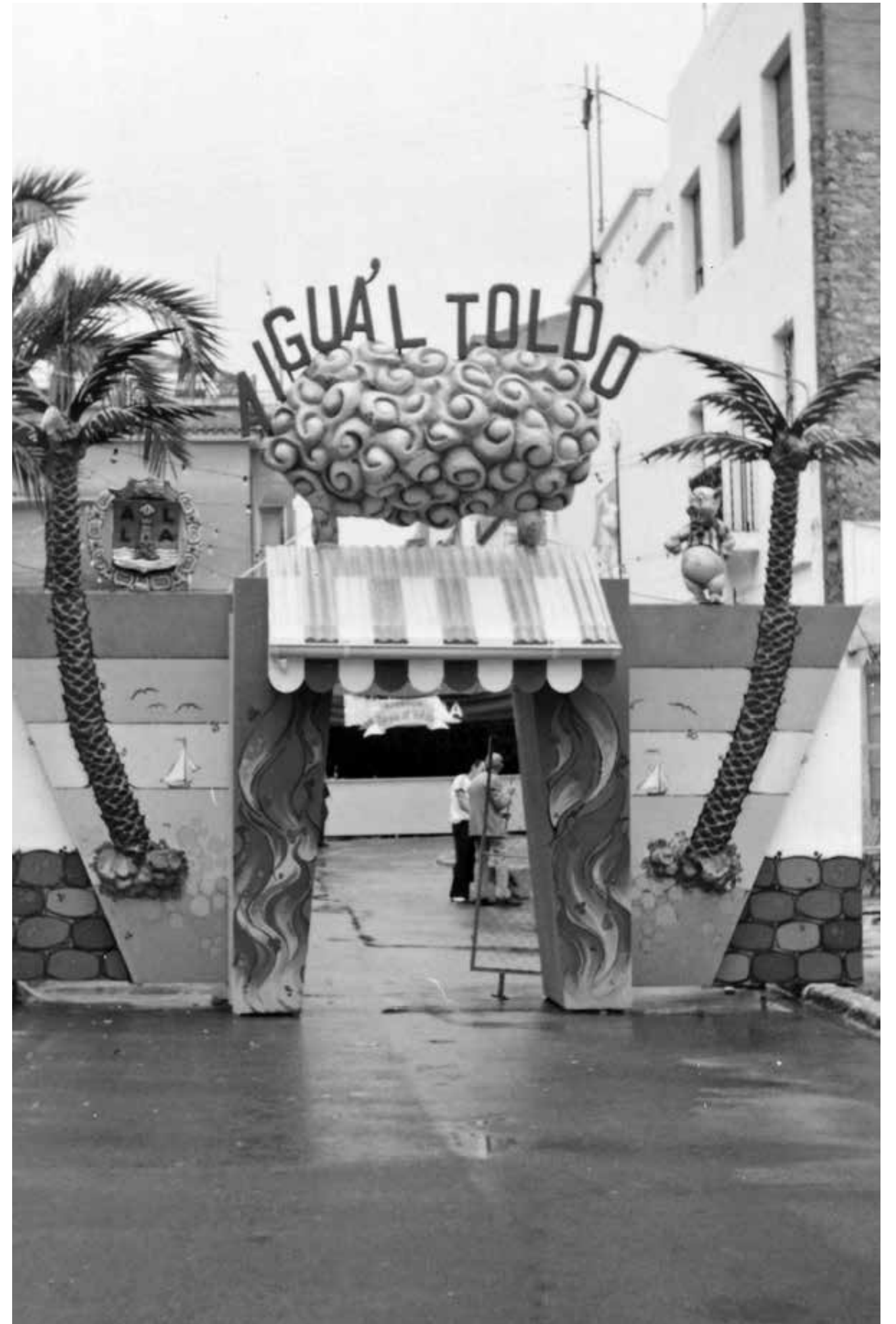
Pedro Soriano iniciava, amb 'Alba', en Benalúa, un reguitzell de primers premis en les seues fogueres, en este cas l'adulta; encara que de nou se'ns anoten títol i autor desconeguts en el monument infantil, que en este exercici marxa al districte Plaza de Pius XII. En barraques, el de portalà era per a la veterana Els Goril·les, nascuda en 1933 (oficiosament abans de les pròpies Fogueres, ja que va sorgir com a penya herculana en 1925; va passar d'Alfons El Savi a l'avinguda de la Constitució, per on el Teatre Principal). El trofeu al carrer adornat anava a parar a Verge dels Liris, per Tómbola.

Això era una vegada en què l'artista faller Andrés Martorell s'encarregava del monument oficial ('En estiu, tot el mon viu'), que durant este any i el següent no van ser tals (este a més en primera, encara que amb premi), sinó una comissió més, ens ho recordava David Girona en l'article 'Ventures i desventures de la Foguera Oficial' (2014), com qualsevol altra (Martorell, dit siga de pas, es convertiria més tard en una sort de 'mà dreta' del també creador faller Pere Baenas, 1967).

A més, era l'any en què l'honor de ser la Bellea del Foc requeia en Pilar València Ganga, de Barri José Antonio, i el d'infantil en Sonia Ramón Peinado, d'Ángeles-Felipe Bergé, els qui sens dubte van assistir amb tant interès com la resta d'assistents al pregó pronunciat pel gran arqueòleg valencià-alacantí Enrique Llobregat (1941-2003), de prospeccions locals però fama internacional.

Va haver-hi novetats, clar, com la creació, el 20 de juny, de la categoria especial infantil, o la inauguració, ja el 27 de desembre, del Museu de Fogueres, al castell de Santa Bàrbara (que a partir del 25 de febrer de 2003 anava a passar a la Rambla de Méndez Núñez, en l'antiga seu del Banc Hispanoamericà, al costat de la Casa de la Festa).

Bé, Juan Carlos Vizcaíno ens dona compte que el 23 de juny ens va tocar aigua, dels grossos, potser per a preparar-nos per a la riuada que anava a colpejar la província, i especialment a la ciutat d'Alacant, just a l'any següent. Però això, sapieu, ja són altres històries.

(7)

1982

(1)

1982

CORS DE PLÀSTIC I METALL

La vida és tan preciosa que una pròrroga de 112 dies no deixa de convertir-se en tot un regal per a qualsevol. Ho va ser per al dentista jubilat estatunidenc Barney Clark, de 61 anys, la primera persona a la qual se li trasplantava un cor artificial. Esdevenia el 2 de desembre a l'Hospital Universitari d'Utah, a Salt Lake City. Va haver-hi centenars de complicacions durant l'operació, a causa del propi estat de salut general del pacient; n'hi va haver després pels mateixos motius, fins que el 23 de març de l'any següent estes se'l van emportar per davant. Però el propi Clark va admetre va admetre fins a l'últim moment que havia valgut la pena l'operació i que havia millorat molt la seua qualitat de vida.

El doctor William DeVries (1943), en aquell temps president de la divisió de cirurgia cardiovascular i toràcica del centre d'estudis del qual depenia de l'hospital, es va posar al capdavant de tan complicada intervenció, utilitzant per a això un lleuger artefacte mecànic que havia sigut dissenyat inicialment pel llavors famós ventríloc, humorista, sanitari i inventor en les seues estones lliures Paul Winchell (1922-2005), per a ser perfeccionat després per DeVries amb l'ajuda del metge Henry Heimlich (1920-2016), responsable, per cert, de l'anomenada "maniobra de Heimlich", eixa que t'agafen des de l'esquena quan t'estàs ofegant.

I és que les ciències, com ja veiem, segueixen per l'època avançant que és una barbaritat, i amb elles la tecnologia, la ciència aplicada. Per exemple, la xarxa de xarxes, la Xarxa, la Internet (International Network: Xarxa Telemàtica Internacional), filla de la universitària i militar Arpanet (Advanced Research Projects Agency Network: Xarxa de l'Organisme de Projectes d'Investigació Avançada, creada en 1969 i presentada en societat en 1972) anava a pegar-li un bon avanç a la seua existència amb la creació i desenvolupament, entre este 1982 i 1987, del protocol de control de transmissió/protocol d'Internet (Transmission Control Protocol/Internet Protocol), és a dir, el model o conjunt de protocols TCP/IP, fonamental perquè en 1990 arrancada la World Wide Web (Xarxa Àmplia Mundial).

Ho dissenyen i coordinen, encara per a ús militar, l'informàtic Robert E. 'Bob' Kahn (1938) i el matemàtic i científic de computació Vinton 'Vint' Cerf (1954). Tots dos estatunidencs. I és que, per l'època, els Estats Units lidera la investigació científica... aplicada. La pugna entre este país i la Unió Soviètica, la ja citada Guerra Freda, germinarà, després de tot, també bons fruits. Encara que per ací ens done per a més d'un esglai, d'eixos que et deixen literalment cardíac.

Batalles en l’oceà

Tot un món que veure des de Sèneca Autobusos –bo, des de totes les comissions, la ciutat, la hui Comunitat Valenciana, llavors Regió, i fins des del país o, ja posats, qualsevol racó del món– , per la seua Bellea, Gloria Pastor Muñoz, i infantil, Coral Cerdán, i les seues respectives corts d’honor, les seues dames.

Això en un any en què el districte, en plena celebració del seu 50 aniversari, presenta una foguera de Tomás Gosálvez (qui en 1987 va plantar la seua última foguera), ‘La llum del cinquantenari’, i un altre infantil, ‘Cinquantenari’, del pirotècnic Pedro Luis Sirvent Gil (qui presidirà la comissió entre 1986 i 1990). Molta història, curiosa, peculiar, com tota història que desfilava eixe any pels carrers de la barriada, com també anava a fer-ho des dels mitjans de comunicació.

I més història desfilava: en eixe any, intenta perpetuar-se, via colp d’efecte (això dels colps li anava), la Junta Militar argentina, en el poder des del colp d’estat del 24 de març de 1976 i responsable de més 30.000 “desapareguts” (torturats i assassinats, a vegades llançats, lligats, a la mar des d’avions), incloses personalitats com l’editor i guionista de còmic Héctor Germán Oesterheld (1919-1977 o 1978), el creador, en 1957, de ‘El eternauta’, la història d’una invasió alienígena, gràcies a una nevada tòxica que arrambla amb la major part de la població, i que a Germán Oesterheld li va servir per a metaforitzar la realitat circumdant.

En parèntesi cinèfil, afegim que tant Hollywood com Itàlia i la mateixa Argentina sempre estan prometent una adaptació al cinema (en tots els casos, proposant, entre altres, al prestigiós Adolfo Aristarain, 1943, com a realitzador), però de moment només s’han concretat el curtmetratge ‘Nieves del Temps’ (2010), de l’actor, director i productor argentí Enríque Piñeyro (1956), i el documental ‘La dona del Eternauta’ (2011), de l’internacional cineasta alacantí Adán Aliaga (1969), d’ací al costat, de Sant Vicent del Raspeig.

El cas és que la Junta Militar, per a infarts propis i aliens, iniciava el 2 d’abril de 1982 la invasió de les illes Malvines (les Falklands, literalment ‘les terres falses’), un arxipèlag d’unes dos-centes ínsules, no precisament fàcils d’habitar, de 12.173 quilòmetres quadrats (1.217.300 d’hectàrees) segons els britànics i 11.410 quilòmetres quadrats (1.141.000 hectàrees) per als argentins, administrades per Gran Bretanya des de 1833. Es troben en les mars argentines, per la qual cosa pot resultar normal que siguen reclamades per este país, encara que bé és cert que mai van gaudir de població autòctona: van ser habitades, unes vegades alternant-se, unes altres alhora, per grapats de britànics (els qui al final es van quedar), espanyols, francesos (que, paradoxalment, els van proporcionar la denominació espanyola, des d’això de ‘îles Malouines’, és a dir, illes dels habitants de Saint-Malo, a la Bretanya francesa) i fins i tot riuplatenses (que van gestar en 1816 l’actual Argentina).

(2)

(3)

Segons el cens de 2023, viuen allí 3.793 ànimes, i els seus respectius cossos, però a principis de la dècada comptava tan sols amb 1.813 residents, reduïts a 191, segons diversos contes, quan comencen els tirs. Els militars –ací, polítics– argentins van decidir que era bona idea el manar sobretot a un munt de xavals d’institut, mentre que els polítics britànics (regeix Margaret Thatcher, 1925-2013, la ‘Dama de Ferro’, des de 1979 a 1990) no van dubtar a enviar a les més dures forces especials de la nació. Resultat: més de 250 víctimes a este costat de l’Atlàntic i més de 700 argentines, bona part destrossades.

Thatcher es va cobrir de glòria, vaja, davant la multitud, mentre que a l’Argentina la Junta Militar comença a esfondrar-se després de la lògica rendició del 14 de juny (i des de nostres respectives llars, tots pendents de les infartants notícies, amb les Fogueres ja damunt, per cert): el retorn a la democràcia a la nació estava ja bastant a prop; de fet, arribarà en entregar els militars el poder el 5 de desembre de 1983, i després amb les votacions que li atorgaran la presidència a l’advocat Raúl Alfonsín (1927-2009), des del 10 de desembre de 1983 al 8 de juliol de 1989.

Sí, aquell any, 1982, feien falta cors ben temperats. Bé, la ciència estava en això.

2. Bellea del Foc 1982, Cristina Zapata García. Foguera Calderón de la Barca Plaça de Espanya. Arxiu Federació de Fogueres.
3. Bellea del Foc Infantil 1982, Fany Sala Martínez. Foguera Alfons el Savi. Arxiu Federació de Fogueres.

(4)

Any replet

Perquè la ciència mèdica també s'anotava altres triomfs eixe mateix 1982. Així, per a tots els afectats per la “malaltia dolça”, la diabetis (de ‘diabētēs’, sífó, per això de la descàrrega excessiva d’orina), un excés de sucre en la sang per falta d’insulina, l’hormona que segrega el pàncrees quan augmenta la glucosa, tocaven bones notícies. A l’afecció, que aconseguí en l’actualitat a un 4% de la població (encara que en part sense diagnosticar oficialment), ja se li buscava primerenca cura, o almenys pal·liar-la com fora, però va haver-hi no pocs problemes per a això.

El metge canadenc Frederick Grant Bantín (1891-1941) havia tingut la idea d’aïllar la insulina per al tractament de la malaltia, però esta operació anava a resultar bastant més difícil del que es va preveure. Finalment, s’anava a aconseguir la seua fabricació de forma, diguem, ‘industrial’ gràcies a l’enginyeria genètica, actuant sobre el bacteri intestinal ‘Escherichia coli’. I bé, va anar precisament en este any quan va poder començar a materialitzar-se eixa comercialització massiva.

1982

En fi, que la ciència tampoc ho podia tot: aquell any els riures se’ns congelaven en assabentar-nos que moria l’actor còmic de cinema i teatre Paco Martínez Soria, nascut en 1902-1982. La cinematografia pàtria, més òrfena, va oferir eixe 1982 una bona ració d’èxits de taquilla al mateix temps que de crítica, la qual cosa ja és alguna cosa així com quadrar el cercle o materialitzar la hipòtesi de Poincaré.

Eloy de l’Església (1944-2006) es recreava una vegada més en els baixos fons amb ‘Col·legues’, Manuel Gutiérrez Aragó (1942) convertia els anys franquistes en metàfora rural estrenant ‘Dimonis al jardí’, Mario Camus (1935-2021) adaptava amb notable afecte a futur premi Nobel (en 1989) Camilo José Cela (1916-2002) rodant ‘El rusc’, i Pedro Almodóvar dirigia el seu segon llargmetratge –tornant en una certa manera a la ‘fauna’ humana que va incloure en la seua primera cinta, i contractant joves promeses de la interpretació com Cecilia Roth (1956), Antonio Banderas (1960) o Imanol Arias (1956)– titulant-lo ‘Laberint de passions’.

Encara que havien de competir en eixe mateix moment amb les produccions de la indústria, en una sèrie de pel·lícules rodades, per cert, baix molt diverses banderes (els Estats Units per descomptat, però també Espanya, Gran Bretanya, Itàlia, la República Federal Alemanya, Suècia...), però sempre amb l’aparell finançador i distribuïdor de la Meca del Cinema darrere.

Així, és l’any en què Jorge Sanz (1969) creix per a convertir-se en Arnold Schwarzenegger (1947) en la superproducció de Dino De Laurentiis (1919-2010) ‘Conan el Bàrbar’ (‘Conan the Barbarian’), dirigida pel prestigiós guionista John Milius (1944), qui va comptar en el llibret amb la col·laboració d’Oliver Stone (1946). Els escenaris de l’edat Híboria creada per l’escriptor estatunidenc Robert E. Howard (1906-1936) es transmutaron en paisatges espanyols, incloses Àvila o la de Conca Ciutat Encantada.

El gran Ennio Morricone (1928-2020) posava la música i homenatjava el propi director del film, el també compositor John Carpenter (1948), amb ‘La cosa’ (‘The Thing’), espectacular refaiçó (ja ho deïem a l’anglosaxó: ‘remake’) d’un altre clàssic (la de Carpenter també ho és hui), ‘L’enigma d’un altre món’ (‘The Thing from Another World’, 1951), produïda i parcialment dirigida per Howard Hawks (1896-1977) i firmada per Christian Nyby (1913-1993). Ambdues es basaven, per cert, en un lloat relat del també famós editor (especialment de ciència-ficció) John W. Campbell Jr (1910-1971).

Cinema, cinema, cinema

Bo, si ens posem així, en este any el mestre suec Ingmar Bergman (1918-2007) s’acomiajava de la pantalla gran, que no del sèptim art o l’audiovisual, amb ‘Fanny i Alexander’ (‘Fanny och Alexander’ / ‘Fanny & Alexander’); Werner Herzog seguia la selvàtica aventura d’un llunàtic—com de costum— però interpretativament tan genial com sobre actuat—com solia esdevindre— Klaus Kinski (1926-1991) fent escalar un vaixell, boscatge endins, en ‘Fitzcarraldo’, que va presentar internacionalment el productor i cineasta Roger Corman (1926).

(5)

A més, Tobe Hooper (1943-2017), l'autor de 'La matança de Texas' ('The Texas Chain Saw Massacre', 1974), va oferir en 'Poltergeist: fenòmens estranys' ('Poltergeist') un compendi de terrors infantils i juvenils escrit i produït per Steven Spielberg; el marionetista Jim Henson (1936-1990) i el també actor Frank Oz (1944) ens submergien en un univers fantàstic anomenat 'Cristall Fosc' ('The Dark Crystal'); i Taylor Hackford (1944) aconseguia augmentar el mite com 'sex-symbol' de l'actor Richard Gere (1949), ací vestit de cadet, amb 'Oficial i cavaller' ('An Officer and a Gentleman').

Però 1982 va ser, en qüestions de cel·luloide, sobretot l'any de 'E.T., l'extraterrestre' ('E.T. the Extra-Terrestrial'), on Spielberg, qui va voler dirigir tant este projecte com el de 'Poltergeist', encara que per problemes tant de terminis com sindicals va passar l'altra cinta a Hooper i es va quedar esta, que es basava també en records i fantasies infantils i juvenils del propi cineasta; en este cas, recordant l'amic imaginari que va crear després de la separació dels seus pares. Paradoxalment, després d'esbossar la història i assegurar-se, com a director i productor, la supervisió d'este, va deixar el guió en mans de Melissa Mathison (1950-2015), qui per cert va ser esposa, entre 1983 i 2004, d'Indiana Jo... volem dir Harrison Ford (1942).

1982

Spielberg es va bolcar molt en les solucions tècniques d'esta pel·lícula on un marcià bebè, creat pel tècnic en efectes especials i escultor italià Carlo Rambaldi (1925-2012), quedava abandonat en la Terra però era ajudat finalment per un grup de joves i xiquets. Des d'alguns sectors, això sí, la pel·lícula va ser repudiada (E.T. toca amb la punta del seu dit al xic Elliott, com Déu insuflant vida a Adán en el fresc de Miguel Ángel, 1475-1564, per a la Capella Sixtina; a més, naix, mor i ressuscita, per a després ascendir als cels; damunt, posseeix capacitat taumatúrgica, és a dir, de fer miracles; i el seu cor s'il·lumina, tal com ens imaginem un implant artificial però també com es representa el Sagrat Cor, el de les estampes religioses).

Bé, el normal era fer cua per a veure les seues aventures, les de T.T. En la passada al cinema Navas –la sala, enfront de l'Ateneu Científic, Literari i Artístic, oberta al juny de 1979 i liquidada en 2020, amb el tancament en teoria temporal a causa de la pandèmia de COVID-19– al qual vaig acudir (en família, com si d'una peregrinació es tractara), la cua donava literalment la volta a l'edifici. Entrem quasi a punt de no tindre seient per a eixa sessió.

(6)

(7)

Alacant li donava, doncs, una resposta molt massiva, com pràcticament en la resta del planeta, a la producció de Steven Spielberg, que si amb 'Poltergeist' va preparar una ració d'esglais per a tota la família, ací va aconseguir que molta gent li donara al mocador sense parar, fins a escórrer-lo, anem. Dos clàssics en un mateix any, qui dona més?, i a part el de l'extraterrestre va ser, des de la seua estrena, la pel·lícula més taquillera, fins que es va estrenar en 1993 'Parc Juràsic' ('Jurassic Park'), produïda i dirigida, per Steven Spielberg.

En definitiva, això ocorria en un Alacant desbordant, per què no, d'alegria per als cors, capaç de presentar un curt humorístic com 'Al fons a la dreta', dirigit per Adolfo Celadrán, Domingo Rodes i Javier Blasco, on, en blanc i negre, es fa un suposat estudi sobre l'ús dels urinaris públics (finalitzant amb una micció gegantesca escales del Jorge Juan a baix), i acabar guanyant una menció especial als valors científics en el festival d'Alcalá de Henares.

O per contra, posar-nos seriosos i fer-nos –bo, el responsable va ser el pintor, cineasta i dibuixant de còmic Enrique Nieto Nadal– una d'animació en homenatge a Óscar Esplá (1886-1976), 'Aitana', a partir de la simfonia del compositor alacantí. Si és que som així.

Futbol i pólvora

El cas és que la Festa també prometia alegria per als cors, en aquell any que se'ns presentava de gom a gom, amb el mundial de futbol a Espanya (que va guanyar finalment Itàlia), del 13 de juny a l'11 de juliol i la promesa que la selecció argentina anava a jugar ací (es va celebrar a Madrid, Barcelona i Sevilla, a raó de dos estadis cadascuna d'estes metròpolis, a més de la Corunya, Alacant, Bilbao, Elx, Gijón, Màlaga, Oviedo, València, Valladolid, Vigo i Saragossa). Sí, amb el runrún de la guerra de les Malvines damunt. El cas és que l'Argentina va triar Alacant com la seua 'seu'. Així que el Ric Pérez, amb la seua capacitat per a quasi 38.000 espectadors, va viure fins i tot la llavors gloriosa presència –futbolística i mediàticament parlant– del mateix Diego Armando Maradona (1960-2020).

A Alacant, amb la samarreta es va eixir pel brillant, com succeïa quasi sempre amb ell. Van vèncer a Hongria, un 18 de juny de 1982, i el Pelussa, que en aquella trobada havia regalat a l'afició un doblat, va prometre tornar. Ho va fer el 18 de setembre de 1996 (es retirava a l'any següent) i la va muntar ben muntada a l'hotel Meliá, on va causar quantiosos desperfectes i fins la va emprendre amb un empleat de l'establiment que prenia fotos perquè es quantificaren els danys.

Quedem-nos amb les imatges de 1982, encara que no aconseguiren, ai, insuflar-li vida a un Hèrcules de mal borràs i espases al sòl, després de descendir a la tercera categoria. Això sí, reconeguem que les trobades televisades van provocar no pocs buits en barraques i racons, i una certa sensació agra després que la selecció nacional caiguera en la segona ronda. Però bo, Fogueres, haver-les, n'hi va haver, per descomptat, i ben anunciades.

(8)

(9)

(10)

En qüestió de cartellera, Fulgencio Blanco abandona l'abstracció anterior per a decidir-se per alguna cosa en la línia però més figuratiu: unes palmeres blanques ('Palmeres' es diu l'assumpte en si), pures siluetes, es retallen sobre múltiples taques de colors marrons, ocre, foscos. Sobre un fons de pólvora, fum i foc d'uns festejos que continuen ostentant, en els cartells, la ressenya que són d'Interès Turístic Nacional.

Obri oficialment l'aixeta el pregó a càrrec, segons els papers, del compositor, organista i pedagog José Luis Peris Lacasa (1924-2017), gran reivindicador de la nostra ipseïtat i ni més ni menys que alumne de Carl Orff (1895-1982, el del 'Carmina Burana', 1936), la molt prestigiosa mestra de compositors Nadia Boulanger (1887-1979) o 'el nostre' Óscar Esplá.

En este any en què s'inaugurava, en la plaça d'Espanya, el 'Monument al foguerer', obra de l'escultor alacantí, i gran lluitador per la democràcia, José Gutiérrez Carbonell (1924-2002), guanyaven la foguera adulta 'Ofrena', de Pedro Soriano per a Benalúa, i a més la infantil 'Carrosses d'il·lusions', de Paco Juan (1952, va ser alumne de Soriano) per a Foguerer-Carolines, el carrer adornat Illa de Cuba (en la seua part nord, adscrita tota ella a Los Angeles) i la hui desapareguda barraca Lletres a Cabassos, creada en 1974 gràcies a un grup de treballadors del Banc Central (en el districte General Mola-Renfe, hui Diputació-Renfe), entre ells els qui, segons asseguren, van idear això d'una estàtua dedicada als qui fan la Festa, i que el seu llibret, per cert, també va ser guardonat amb sengles primers premis (millor presentació i valor literari) i un segon (a l'humor).

1982

Al costat d'ells, van gaudir de manera especial aquell any, és clar, Cristina Zapata García, de Calderón de la Barca-Plaza d'Espanya, com Bellea del Foc, i Fany Sala Martínez, d'Alfons El Savi, de Bellea infantil, més les seues respectives corts festeres. El monument oficial –que des de l'any anterior, com ja assenyalem, no era en realitat oficial– que vam poder gaudir segons gustos, com la resta de gentes autòctones i foranes que ja ens visitaven en massa, era 'Ciudadania', obra de Javier Mayor Lleó (qui també va ser aprenent de Soriano).

A partir de l'any següent, assenyalem, la foguera de la plaça de l'Ajuntament serà construït pel guanyador de l'especial de l'exercici anterior. Javier Mayor, per tant, li passaria el testimoni, per a 1983, a Pedro Soriano, qui va repetir, com veurem, fins a 1985.

Aigües fi de festa

Però almenys enguany ens va arribar el diluvi amb les fogueres ja bé cremades, que per ací ens va caure fort. No van ser els 270,3 litres per metre quadrat que anaven a negar-nos el 30 de setembre de 1997, però els 233,1 litres per metre quadrat del 20 d'octubre d'enguany van fer bastant mal en tota la ciutat, i cal espantar-se davant la qual podia haver-se muntat en la urbs en cas que el cel s'haguera desplomat així en plenes Fogueres, atipades de públic, i més amb la visita, eixe any, del llavors ministre de Comerç i Turisme, a més de Transport i Comunicacions, l'economista Luis Gámir (1942-2017), també diputat en Corts per Alacant des de 1977 fins a les eleccions del 28 d'octubre de, precisament, 1982, que va guanyar el Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE). Es tractava de potenciar la declaració de les Fogueres com a Festes d'Interès Turístic Internacional, la qual cosa ocorrerà, com veurem, el següent any.

El cas és que sobre estes terres comunament assedegades el secarral es va transformar en temibles rius i tramposes llacunes que van acabar per segar tres vides (inclosos, com arreplega la premsa, "un xiquet i una mare" als quals va engolir una claveguera). Es va encebar sobretot amb el barri Sant Gabriel, del qual va sepultar sota aigua i fang diverses parts. Eren els temps que eren: 23 centrals telefòniques fora de servici, també 18 transformadors d'electricitat, amb el que mitjana Alacant, o poc més, quedava sense llum.

Es parla de més de 3.500 milions de pessetes (21.035.000 euros) de pèrdues a la ciutat, però el mal es va estendre, fins prop de 7.500 milions de pessetes (45.075.000 euros) en tota la província. Així, no sols declaraven zona catastròfica a la capital alacantina, sinó també a Agost, Aspe, Biar, Elx, Elda, Ibi, Monforte del Cid, Novelda, Orihuela, Petrer, Santa Pola, Sant Vicent del Raspeig, Sax, Tibi, Villena i Xixona.

Bé, qui es llançava ara per unes bones Fogueres, amb tal comiat? Doncs nosaltres: els festers acostem el muscle com el que més, i damunt, per a desembre, tocava la institucionalització de les Fogueres en Nadal. Festa i ciutat no sols suraven, sinó que portaven camí de ser una, que no és poc.

9. Primer Premi fogueres infantils 1982. Foguera Foguerer Carolines. Arxiu Federació de Fogueres.
10. Barraca "Aigua al toldo" 1982. Arxiu Federació de Barraques.

1983

(1)

1983

L'ENUTJADA NIMFA DESPERTA

Perquè ja ens quedava poc per a les Fogueres. Eixes mateixes que anaven a proclamar a María Vicenta Martín-Zarco Marín, de Florida-Portazgo, com Bellea del Foc i a Milagros Moragues Mira, de Nou Alacant-Finestrat, com Bellea del Foc infantil (és a dir, Nou Alacant, però amb superàvit de xicalla: va caldre crear una altra comissió infantil, esta, segons llegim en les hemeroteques). Si és la Festa que era ací mateix, a unes fulles de calendari, li la veia despertar-se ja, així que tocava relaxar-se... fins que de sobte, doncs que ja tenim un altre volcà.

Tres hi ha actius a Itàlia, el Stromboli o Stromboli, el Vesubio i l'Etna. Perquè este últim és el que es va posar a regurgitar foc, lava i cendres com si no hi haguera un demà. Segons la mitologia grega, Aetna (de 'aetné', cremar) era una nimfa –mare de Palice o Paliké, el déu de les aigües termals i els guèisers– que habitava esta muntanya en les entranyes de la qual Hefesto (el Vulcà dels romans), déu del foc i la forja, creava per a Zeus (Júpiter en el món llatí) al costat dels cíclopes tota la metralla de les tempestes, llamps inclosos.

Perquè no faltara de res, per ací també rondava, en el més recòndit interior de la muntanya, el monstreuós Tifó o Typhoeus (sí, com els submarins russos), responsable quan es cabrejava –i era fàcil aconseguir que s'enfadara– de les erupcions i terratrèmols en el lloc.

En fi, més prosaica i, si es vol, més tècnica, el que és considerat com el volcà més actiu d'Europa, del tipus estratovolcà (per capes de lava refredada i solidificada, com la muntanya Santa Hel · lena, el que va tronar i va esclatar en 1980, encara que, a diferència d'aquell, expectorant una lava basàltica i alcalina no donada a grans ni abundants explosions), es va convertir en una de les reines mediàtiques mundials des del 28 de març de 1983 fins al 6 d'agost, a causa d'una fissura que se li va obrir en el con sud.

El que televisions i gent aventurera vària acudiren a intentar besar-li els cabells a la iracunda nimfa despertada s'entenia també perquè, davant l'arribada de la destrucció ardent als habitatges, es va revocar la llei que impedia desviar artificialment els rius de roca incandescent. El que va vindre estupend per a minimitzar riscos i, per consegüent, resultats catastròfics. De fet, no va haver-hi cap víctima humana, que bé està.

Això sí, aquell any va haver-hi molt tremolar pel món. A nosaltres, els mediterranis, el que ens va enxampar més a prop, i que va esbiaixar més de dos milers de vides, va ser el de Turquia, de 6,91 en escala sismològica de Richter (sobre 10, si bé encara no s'ha registrat cap de tal magnitud; el més fort, de 9,5, va ocórrer en Valdivia, Xile, en 1960), una vegada ja passades les Fogueres, el 30 d'octubre, i que va ocórrer en un país que eixia eixe any d'un colp d'estat perpetrat el 12 de setembre de 1980.

(2)

(3)

Enfrontaments per a tots

Bo, per ací va haver-hi foc, del bo, del qual calfa ànimes (deixant a part els 48 incendis forestals d’aquell any, alguns d’ells intencionats). En estes terres, quant a nimfes, dansaven les Nereas, les filles del déu marí Nereo, les que simbolitzen el més bell de la mar i que en aquells dies treien el cap a la ciutat, qui sap, al · lucinant per com esta hi havia idea creixent i modernitzant-se. Mira, precisament les fogueres adulta i infantil de Sèneca Autobusos, que plantava, ambdues, Tomás Gosálvez (repetia, per cert, com a constructor del monument adult), incidien en això: “Alacant modern’ i ‘Modernisme’, respectivament.

Bé, aquell any en el districte, ja que estem en això, teníem com a respectives Bellea adulta i infantil a Pilar Amérigo Moreno i Noelia Alcaraz Martínez. Fins i tot veiem consignades les Dames de Pilar Amérigo (Jerònima Ballester, María Fe Martínez, María José Mora, Mari Carmen Jiménez, Raquel Vázquez, Mariví Carpallo, Silvia Ors i Verónica Sirvent) i les de Noelia Alcaraz (Anabel Albalá, Ana Begoña Padilla, Ana Giménez, Ana Jaén, Ana Montoya, Elena Amorós, Eva García, Gloria Martínez, Isabel García, Isabel María Bernal, Maite Saura, María Lorena Padilla, María Salomé Martínez, Mari Carmen Montoya, Patricia Bas, Paz Gutiérrez i Sofía Gutiérrez).

2. Bellea del Foc 1983, Mª Vicenta Martín-Zarco Marín. Foguera Florida Portazgo. Arxiu Federació de Fogueres.
3. Bellea del Foc Infantil 1983, Milagros Moragues Mira. Foguera Nou Alacant-Finestrat. Arxiu Federació de Fogueres.

El cas és que si el 23 de març, quan ja enfilem cap a la Festa, Reagan anunciaven en discurs televisat l’inici del pla Star Wars, “guerra de les galàxies”, com a suposada defensa des de les altures (en realitat, el projecte es deia Strategic Defense Initiative o SDI, és a dir, iniciativa de defensa estratègica, però la premsa ho va rebatejar amb el nom de la taquillera i hui ja clàssica producció de George Lucas), el 25 d’octubre, quan preparàvem ja l’exercici fester següent, els Estats Units envaïa Illa de Grenada, un país del Carib situat a les Antilles Menors i que, malgrat tractar-se d’un Estat socialista des del 13 de març de 1979, tenia inscrits a un alt nombre de residents estatunidencs, inclosos estudiants.

El 16 d’octubre de 1983 l’ala comunista va orquestrar un colp d’estat que, suposadament per a protegir la seua ciutadania (que en realitat va ser evacuada), va provocar la reacció estatunidenca envaint el país i terrenys limítrofs, que al seu torn va portar a una irada resposta internacional per allò del dret internacional i eixes –per als nostres polítics–.

En fi, que el que s’ennuegara l’orxata tocava en un any que, pels andurrials més domèstics, estava també marcat per l’animadversió de les diferents concepcions de les Fogueres entre Alcaldia i Gestora. Tot això en un 1983 en què es plantejava, per fi, la construcció d’una autovia entre Alacant i Múrcia i es començava a consolidar el parc El Morant, que, inserit en la zona El Morant-San Nicolás de Bari i incloent fins a aiguamolls, anava a convertir-se en l’espai d’oci i festa d’este tipus més ampli de la urbs. Encara que, això sí, no s’inauguraria fins a 1987.

La cultura també estava inclosa en l’agenda, i este 1983 l’Institut d’Estudis Alacantins, dependent de la Diputació, a més de renovar-se en gran, anava a passar a dir-se com encara es denomina ara, Institut Gil-Albert. Ho diu el bagul dels retalls de premsa, encara que, això sí, a vegades cal tindre-li un poc de por a eixe bagul, que el que guarda pot a vegades no tindre molt a veure amb la realitat.

Periodismes bons i dolents

El cas és que a la revista alemanya ‘Stern’ li la van colar, i bé, aquell mateix any. Este setmanari va ser des de la seua creació, en 1948, i hui torna a ser-ho, una de les més prestigioses publicacions periodístiques europees. Pertanyent al grup Gruner + Jahr (els de ‘Molt Interessant’, entre altres, nascuts en 1965), al seu torn subsidiari de la totpoderosa corporació-fundació Bertelsmann (1835), ací a Espanya propietària de segells editorials com Alfaguara, Bruguera, Lumen, Molino, Plaza & Janés, Salamandra o Taurus, ‘Stern’ va constituir llavors, com –reblem– torna a fer-ho a ara, una d’eixes Redaccions on tot periodista somia amb treballar.

Però pels començaments dels huitanta del passat segle la revista va entrar en una desfeta, sense exclusives, que solia xafar-li la competència, especialment ‘Der Spiegel’ (l’espill), nascuda en 1947 i constituïda en grup independent (paradoxalment, actualment té a Gruner + Jahr en l’accionariat). Una mala direcció va portar a ‘Stern’ a boquejar, així que

(4)

necessitaven eixir del mal pas. L'oportunitat li la semblava proporcionar el neonazi Konrad Kujau (1938-2000), il·lustrador i falsificador (però això últim s'anava a saber després, clar). Ni més ni menys que els 'Diaris d'Hitler', pels quals s'afirma que va rebre 2,5 milions de marcs alemanys (fluctuacions a part, palanquegem-los en prop de dos milions i mig d'euros).

I no, aquells escrits que, en el fons, el que buscaven era blanquejar la imatge d'Adolf Hitler (1889-1945) no eren reals. El problema consistia en el fet que allò també va aconseguir a altres publicacions europees. Per exemple, a l'espanyola 'Temps', pertanyent al Grup Zeta (1976-2019, quan va ser adquirit per Premsa Ibèrica, nascuda en 1978), creada, i dirigida en aquells dies, per Julián Lago (1946-2009). Ací, explicació i disculpa van ser ràpides i no va acabar per danyar en realitat a la publicació.

1983

Una més de les moltes que es van editar en el període que anomenem "la Transició" (del franquisme, que al final havia practicat una sort "democràcia orgànica", on la representació s'exercia a través del que podríem dir la tríada institucional franquista –municipi, família i sindicat vertical–, a la democràcia parlamentària), i que els experts delimiten entre 1975 i 1982, encara que la podem allargar molt alegrement i sense despendinar-nos fins a ben entrats els noranta.

Periòdics o revistes fundats més o menys en el període com els diaris, i valga la redundància, 'Diari 16' (1976-2001), 'El País' (va llançar les seues primeres planes en 1976) o 'El Periódico' (de Zeta, ho batejaven en 1978); les revistes 'Canvi 16' (que va obrir rotatives en 1971), 'El Jueves' (ex setmanari ara mensual humorístic nascut en 1977), 'Interviú' (1976-2018) o la ja citada 'Temps' (tancada també en 2018, com 'Interviú', pertanyia al mateix grup i no deixava de ser quasi el mateix però més centrat en la política i sense nus).

Hi havia també uns altres que van durar fins a la dècada o s'han mantingut: com els diaris 'ABC' (1903), 'As' (des de 1967, esportiu), 'La Vanguardia' (collita de 1881), 'Marca' (nascut en 1938, també esportiu), 'Poble' (1940-1984), o les revistes 'Fotogrames' (sorgida en 1946) o 'Gràcia' (1953-1987, dels mateixos editors de 'Fotogrames').

Hi havia moltes més, per descomptat, però estes capçaleres resulten bastants representatives. Encara que vinguem-nos més a prop, i quins hi havia per Alacant?

Reportatges autòctons

La Constitució espanyola, en el seu article 20, diu, en el seu primer punt: "Es reconeixen i protegeixen els drets: a) A expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció. b) A la producció i creació literària, artística, científica i tècnica. d) A comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió. La llei regularà el dret a la clàusula de consciència i al secret professional en l'exercici d'estes llibertats".

El segon assenyala clarament: "L'exercici d'estos drets no pot restringir-se mitjançant cap mena de censura prèvia". I el tercer especifica: "La llei regularà l'organització i el control parlamentari dels mitjans de comunicació social dependents de l'Estat o de qualsevol ens públic i garantirà l'accés a estos mitjans dels grups socials i polítics significatius, respectant el pluralisme de la societat i de les diverses llengües d'Espanya".

El quart adverteix: "Estes llibertats tenen el seu límit en el respecte als drets reconeguts en este Títol, en els preceptes de les lleis que el desenvolupen i, especialment, en el dret a l'honor, a la intimitat, a la pròpia imatge i a la protecció de la joventut i de la infància". I el quint explica: "Només podrà acordar-se el segrest de publicacions, gravacions i altres mitjans d'informació en virtut de resolució judicial".

Sota estos supòsits han crescut o s'han transformat mitjans com els abans citats, sota ells ho faran també els alacantins que informaran de la Festa. I que compten amb un veterà, el 'Informació', refundació des del Moviment (l'únic mecanisme polític que permet el franquisme, en suspendre els partits), en 1941, de la 'Gaseta d'Alacant', registrada oficialment el 28 de juliol de 1939, encara que funciona des de mesos abans, i a més amb una pedrera de reporters com va ser 'Primera Pàgina' (1968-1972), un intent d'un periodisme més lliure, acollit a l'anomenada 'Llei Fraga' (1966), tanteig d'oberturisme –que cobrarà curts vols– promogut per Manuel Fraga Iribarne (1922-2012), en aquell temps ministre d'Informació i Turisme (des de 1962 a 1969).

També teníem 'La Veritat' (nascut en 1903, va haver-hi versió per a la província alacantina des de 1963 fins a 2017, amb edicions per a la capital, Elx i Orihuela-Vega Baixa) i, al marge de la premsa escrita, unes actives ràdios amb àmplia cobertura de la Festa. Així, Radi Alacant (obri en 1933 i entra en 1955 en la cadena Ser, dels mateixos inversors que 'El País'). Ací no podem deixar d'anotar el nom de Vicente Hipòlit (1944).

Noms, noms. En eixe caldo de cultiu, el periodisme sobre les Fogueres de Sant Joan renova els seus ingredients, els torna més frescos, més pròxims, amb les seues llums i les seues ombres, bevent del seu passat però salpebrant amb les espècies que aromatitzen la comunicació en l'època. I ho couen tant periodistes d'anteriors fornades com uns altres de les noves. La Festa torna habituals noms com els d'Alfredo Aracil (1934), Francisco Aldeguer (1935-2013) o Tirso Marín (1929-2011), que en el fons ja formen part indiscutible de les celebracions alacantines.

A ells, també, podríem afegir, al bot, encara que la crònica festerà no fora el principal (encara que tots dos van ser pregoners, en 1991 i 1977, respectivament), els d'Enrique Cerdán Tato (1930-2013) i Vicente Ramos (1919-2011). O reporters gràfics com Àngel García Alonso, qui ens deixava en 2015 als 72 anys, després d'haver fins i tot aportat les seues imatges en els cartells de Fogueres de 1966 (el primer fotogràfic), 1974 i 1977.

Bé, i la matèria primera amb la qual tots ells fabricaven els seus somnis, en què estava per les dates?

Palmeres de dàtils i foc

Les palmeres datileres i de Canàries que trufen la ciutat, tan associades a la fonamental palmera de focs artificials, triomfen en els cartells. 'La Palmera' és el pòster que arreplega enguany el testimoni, sempre en una línia semblant a la cartellera més immediata. Estimat Valero Baeza és el responsable d'esta palmera de gruixuts traços i gargotejat desplegament de color que li creix al castell de Santa Bàrbara, sobre la mateix "cara del moro", com si al mític personatge símbol de la ciutat li germinaren estes festes des del mateix petri cervell.

(5)

Això sí, les paraules s'acurten ja: "Fogueres de Sant Joan 1983. Alacant. Del 21 al 29 de juny". I res més. Només la imatge més icònica que anuncia la cremà (el foc continua sent en estos treballs catalitzador, protagonista o acompanyament que 'roba cambra').

No apareix alguna cosa encara, no obstant això, alguna cosa la menció del qual ja serà consuetudinària de la cartellera a partir del següent any: en 1983 precisament es declaren les Fogueres de Sant Joan com a festes d'Interés Turístic Internacional. Bé, apareix inclòs en el Butlletí Oficial de l'Estat (BOE) amb data del 25 d'octubre d'eixe any. Quan es va confeccionar el pòster, encara es trobava l'assumpte en si en tràmits d'il·lusió amb aparença de possible realitat, encara que la rumorologia a peu de carrer el donava com a segur, les coses com són.

Les eleccions d'este 1983 li donaran la presidència de la Gestora, fins al següent any, a Raúl Baeza Muñoz, procedent tant del món barraquer com del foguerer: entre altres, va estar en la comissió de Carrer Sant Vicent, on havia entrat en 1965 (el seu germà va estar al capdavant la Foguera), i després del seu cessament com a president de la Comissió Gestora, va anar a Diputació-Renfe, que va arribar a dirigir.

(6)

Les iniciatives foguereres se succeeixen. Amistats que s'ajunten i decideixen llançar-se al quadrilàter foguerer. Per exemple, eixe estiu, en concret el 16 d'agost en el bar Santacruz, en el barri de Carolines, un grup d'onze veïns del lloc funden el districte Doctor Bergez Carolines, reunint una part de Pius XII, un altre de Carolines Altes i un altre més de Foguerer Carolines i creant així la comissió que començarà a plantar a partir de l'any següent.

També és temps de resurreccions festeres: un altre grup de persones amants de la Festa s'han unit també per a crear o, com en este cas, recrear una comissió. S'ha donat reunió en un bar, consens i decisió complida: este 1983 és l'any de la reactivació del districte Plaza Galícia, en guaret des de 1979. Resulta interessant en este cas assenyalar que aquell equip recuperador el conformen foguerers i barraquers que van ser i amb el temps tornaran a ser de Sèneca Autobusos.

1983

Però bo, a propòsit del repartiment de premis d'aquell exercici, que va comptar amb Luis Romero Navarro (segons els papers, però amb la ganyota insegura, l'advocat i penalista sevillà, però, i si es tractava del fester de Novelda del mateix nom?, els lligalls són freds i escassos sobre aquest tema), la foguera oficial dels quals li tocava a Pedro Soriano per allò de guanyar especialment l'any anterior (i que es va dir 'Cartell de Foguera'), quedava com segueix: primer adult per a 'D'esquena a la llum' (Plaza de Pius XII), de Soriano precisament, i primer infantil per a La Florida, i... sí, una vegada més amb títol i artista hui desconeguts. Va tardar una miqueta la Festa a reparar el notable esforç de les comissions infantils, que antany fins i tot van funcionar independentment de les adultes. Ja havien començat a cobrar importància, però també quedava bastant camí per cobrir.

Però retornem amb l'assumpte dels premis: Xupla i Fuig tornava a guanyar en portades de barraques, mentre que en el tema dels carrers adornats l'assumpte se'ns anava per a Verge del Remei - La Paz, de curiosa manera, ja que el guardó li ho repartien 'ex aequo', que diuen, els trams 7 al 14 del carrer Moncada i el viari Geògraf Rei Pastor. Va haver-hi més recompenses en la dècada per als adornats carrers d'este districte.

I ja va consumir cremà, amb les Fogueres de 1983, ja tocava relaxar-se un poc per a preparar el següent exercici.

Jo no sóc com els altres

Perquè encara ens faltava un sobresalt després del terratrèmol de Turquia, encara que no fora de naturalesa tel·lúrica: la Nit de cap d'any d'este 1983 s'haurà quedat sens dubte gravada en les retines i les ànimes de bona part de la xicalla que habitava Espanya i, coses de la vida i els costums familiars, es trobava enfront dels televisors gaudint de les gràcies més o menys políticament incorrectes del duo còmic —en aquells dies trio— Dimarts i Tretze (1978-1997), que triomfava amb els seus especials per a Radiotelevisió Espanyola (RTVE). Un mitjà de comunicació, d'altra banda, que només disposava en aquells dies de dos cadenes, governamentals ambdues, com a escletxa de la dictadura franquista (les primeres "privades" a Espanya no començaran a emetre fins a 1990).

Com dèiem, es tractava d'una nit de reunió familiar i l'últim que s'esperava el públic era el —llavors— terrorífic però imaginativa fuetada audiovisual amb què la pantalla petita els anava a obsequiar en horari de màxima audiència. El cas és que els components de Dimarts i Tretze presentaven, a la seua manera, la qual cosa anunciaven com un èxitós videoclip per a tots els públics; de sobte, la pantalla, lletres blanques sobre fons negre, incloent-hi un missatge de... Michael Jackson!

Deia este: "A causa de les meues conviccions personals, desitge accentuar que esta pel·lícula de cap manera avala una creença en l'ocult". I unes lletres en roig, acompanyades d'uns curiosos panteixos, ens anunciaven a continuació que anàvem a veure 'Michael Jackson's Thriller'.

Llavors, acompanyàvem al llavors viu i per a res blanc Michael Jackson (1958-2009), amb la seua núvia en el videoclip (la model i actriu Ona Ray, 1960), en una escena de declaració romàntica orquestrada pel veterà Elmer Bernstein (1922-2004), el de ‘Els set magnífics’ (‘The Magnificent Seven’, 1960) i ‘Aterra com pugues!’ (‘Airplane!’, 1980) , i emmarcada en un entorn cinquanter.

Però un ressentiment es filtrava en l’escena: Jackson li confessa a Ray que ell és diferent (i això que encara no havia canviat físicament). Llavors, apareix la Lluna plena i el jove es converteix, davant els desprevinguts ulls de la platea més tendra, en un rugidor home llop que persegueix la xica amb intencions poc falagueres. En el moment cim, canviem d’escenari: en un cinema, de nou Jackson i Ray, els qui en realitat estan veient una pel·lícula de terror adolescent. El jove la gaudeix però a ella no li agrada res, així que, enfadada, ix al carrer.

Michael Jackson l’acompanya: la marquesina de la sala anuncia que estaven en una passada de ‘Thriller’, amb Vincent Price (1911-1993), i allí pot veure’s cartellera de dos cintes protagonitzats per Price: ‘La màscara de la mort roja’ (‘The Mastegue of the Xarxa Death’, 1964) i ‘Els crims del museu de cera’ (‘House of Wax’, 1953), a més de ‘El monstre de les bananes’ (‘Schlock, 1973), realitzada per John Landis (1950), de qui després ens assabentarem, pels títols finals, que és a més director, co-guionista i co-productor de ‘Michael Jackson’s Thriller’.

Segueix una seqüència en la qual el jove fa broma amb la seua núvia sobre els terrors típics, la qual cosa permet introduir el motiu principal del curt: la cançó ‘Thriller’, en realitat del compositor anglès Rod Temperton, encara que part de la fanmanía li adjudique tots els honors a Jackson; i a pesar també que a partir dels noranta el cantant, compositor Luixy Toledo (Luis Valverde Resino, 1950) s’ha passejat per les televisions amb un tema, ‘Exorcisme’, segons ell compost en 1966 i, segons la documentació ensenyada en diversos programes de televisió, registrat el 21 d’octubre de 1974, que no deixa de semblar-se bastant a ‘Thriller’: per als experts, nou compassos, part dels més recognoscibles per la mitomania popera.

Però seguim amb el videoclip: en passar la parella al costat d’un cementeri, la teatral veu del #mateix Vincent Price dona pas al tètric despertar dels morts vivents des de les seues tombes o des de les clavegueres. Sempre des del subsòl o els seus accessos. I quina classe de zombis veiem?

Una mixtura dels cadàvers errants de Romero i els d’un grup de realitzadors italians, com el romà Lucio Fulci (1927-1996), o espanyols, com el també gallec Estimant de Ossorio (1918-2001), les pel·lícules del qual, gràcies generalment a xicotets estudis que les distribuïen i a vegades fins finançaven, també s’havien gravat en les retines estatunidenques (al cap i a la fi, Landis es va foguejar com a extra i especialista en multitud de ‘spaghetti-westerns’ produïts en o entre Espanya i Itàlia encara que distribuïts per Hollywood).

(7)

(8)

Però continuem amb l’argument del videoclip, que a hores d’ara ja tenia fetillat a l’audiència espanyola de l’època, i a més d’una criatura, barraquer o foguerer, o el que toc, plorant a llàgrima viva: Michael i Ona són envoltats finalment per lents zombis. La xica busca el suport del seu nuvi però este s’ha convertit en un més de l’horda sobrenatural, i a part, mentre continua interpretant la cançó titular, comença al costat dels seus cadavèrics companys una sincopada dansa que va ser i continua sent imitada fins a l’infiní i potser més enllà.

La xica, aterrida, aconsegueix fugir fins a una atrotinada casa molt semblant a la qual habita els fotogrames de Psicosis (Psycho, 1960). Allí, de nou sota els compassos de Bernstein, és envoltada pels morts vivents, que ara, comandats per Michael Jackson, han penetrat a la casa. Tot està perdut? No, és un altre somni: el jove desperta a la histèrica xica, qui, ja calmada, ix del braç de la seua parella... que en eixe moment es torna a càmera per a mostrar uns ulls felins, animals, com els que alguns entreveuen en el bressol del film orquestrat per Roman Polanski (1933) ‘La llavor del diable’ (‘Rosemary’s Babe’, 1968). De fons, sona el sinistre riure de Vincent Price.

Quina millor rúbrica per a un any? Si és que l’any següent no va haver-hi carnestoltes, falles o fogueres que es privaren de la seua quota de ‘Thriller’.

1984

(1)

1984

EL TERRIBLE ANY DE GEORGE ORWELL

La realitat és que l'assagista, escriptor, periodista i aventurer britànic Eric Arthur Blair (1903-1950), nascut a la ciutat índia de Motihari, no era ni endeví, ni àugur, arúspice, vident, visionari, il·luminat, enviat, triat, embruixador o saurí, ni posseïa en realitat cap mena de presciència. Anem, que, almenys en teoria, no hauríem de prendre per profètics els escrits de George Orwell, que tal era el pseudònim que va adoptar per a editar-los, perquè no avergonyiren a la seua família, especialment als seus pares, atès que en moltes ocasions recorria, independentment del gènere tractat, a elements autobiogràfics.

El cas és que l'autor, que prenia com a nom el del rei Jorge VI (1895-1952) i el cognom o últim nom del riu homònim que travessa el comtat de Suffolk, a l'est de Gran Bretanya, paisatge que pel que sembla era bastant ben volgut per l'autor (va viure fins i tot a la ciutat costanera de Southwold, pertanyent a este comtat), podria semblar tot el que assenyalàvem al principi, sobretot si tenim en compte la seua obra possiblement més famosa, '1984'.

Per a començar, no és que pensara que anava a passar res especialment en este any que passarem a comentar ara. Senzillament, Orwell va escriure la seua obra entre 1947 i 1948, així que va decidir titular-la per l'any en què la va ultimar, però canviant l'orde dels dos últims números ('Nineteen Eighty-Four' és, de fet, el títol original, en lletres, no en guarismes). Encara que, malgrat el que figura en moltes fonts, no va ser l'any de la seua publicació. Perquè isquera d'impremta per a la seua distribució, va haver d'esperar al 8 de juny de 1949.

No obstant això, donada la història que narra Orwell en el seu llibre, sí que poguera semblar una miqueta visionari: es tracta d'una distòpia (òbviamment, el contrari d'utopia) on un individu (que acabarà revelant-se) s'encarrega, en l'anomenat Ministeri de la Veritat, de manipular els registres històrics segons les directrius del Partit.

Orwell presenta un Estat omnipresent (mitjançant la figura del Gran Germà) i quasi omniscient que governa a la ciutadania recurrent a la por i a la manipulació constant de la veritat segons la canviant realitat. Per exemple, el protagonista de la història viu a Oceania, una de les tres superpotències en les quals es divideix el món futur (les altres són Euràsia i Àsia Oriental), que a més es troben permanentment en guerra una contra l'altra. No obstant això, la narració ens dona a entendre que tals bel·licismes no són sinó una manera de controlar, mitjançant la por, a la població (de manera psíquica, provocant inquietud i fins a, si s'escau, terror, la qual cosa al seu torn permet o més aviat provoca les lleialtats al Partit; però també una forma física, demogràfica, mitjançant bombardejos selectes suposadament causats pels enemics).

Un futur distòpic

Les reflexions literàries de George Orwell van marcar no sols l'any a què ara ens acostem, sinó també el que quedava del segle XX quan es van publicar, ultimades la Guerra Civil espanyola (recordem que de 1936 a 1939), en la qual Orwell va participar com a voluntari en el bàndol republicà, i la Segona Guerra Mundial (1939 al 1945), en els fronts del qual també va estar. Per a uns, '1984' critica obertament al comunisme; per a uns altres, clarament al capitalisme salvatge. El més segur és que l'escriptor malparlara en estos paràgrafs, en clau metafòrica, contra qualsevol forma de totalitarisme.

La novel·la ha patit o gaudit, segons, de més d'una adaptació audiovisual, però destaquem especialment l'estrenada este mateix 1984 sota la direcció del britànic –nascut a Nova Delhi– Michael Radford (1946), qui entre altres triomfs s'annotaria en, vaja, 1994 el de fons més amable de 'El carter (i Pablo Neruda) ('Il postencert' / 'The Post'); i la lliure i satírica versió del Monty Phyton Terry Gilliam (1940), 'Brazil' (1985).

Això sense oblidar-nos de la ironia que suposa el programa 'Gran Germà' ('Big Brother'), sorgit als Països Baixos en 1999, amb un grapat de gent passant el temps, entre 'prova' i 'prova' (el que ha generat/degenerat en multitud de succedanis), vigilada minut a minut per les cambres televisives: el Gran Germà, en algunes edicions presentat com l'ull-cambra –o un semblança– de la computadora Hal 900, la que vigilava –i es rebel·lava contra ells– als astronautes de la nau 'Discovery 1' en '2001: Una odissea de l'espai' ('2001: A Space Odyssey', 1968), que Stanley Kubrick (1928-1999) va crear, asseguren, inspirant-se en el futur distòpic descrit per George Orwell, encara que donant-li un rerefons més quotidià, però no per això menys inquietant.

En fi, "Gran Germà et vigila". I què veu en 1984?

Bé, algunes de les coses si donen per a deprimir-se, ea. Així, eixa Índia que va alletar a Orwell i Radford anava a patir dos durs cops: l'u social, amb l'assassinat de la primera ministra, Indira Gandhi (1917-1984), abatuda per dos dels seus guardaespatlles el 31 d'octubre, mentre per

(2)

(3)

estos pagaments ja ens afanyàvem preparant el següent exercici foguerer; l'altre, senzillament una barbaritat el mires per on el mires, quan, entre l'1 i el 3 de desembre, es va donar una fugida a l'aire de l'extremadament tòxic isocianat de metil, utilitzat per a la fabricació d'insecticides per una empresa propietat de la companyia estatunidenca Union Carbide, fundada en 1898, i del govern indi. Les xifres aterreixen: unes 80.000 persones mortes directament per esta fugida, 12.000 per les seqüeles i més de 600.000 afectats, bona part d'ells greument.

Tecnologies diverses

Val, no tot des dels mons de la ciència i la tecnologia (al cap, ciència aplicada) pintava amb esborralls. Enguany naixia Victoria Ana, el primer bebè proveta espanyol. La tècnica, que es diu en realitat de fecundació 'in vitro' (en cristall) o FIV, implica primer extraure l'òvul dels ovaris de la futura mare, que es fertilitza en un laboratori i, una vegada format l'embrió, s'introdueix este en l'úter matern; a partir d'ací, ja tot és igual que en un embaràs normal.

2. Bellea del Foc 1984, Mercedes Martínez de Mata. Foguera Plaça de Gabriel Miró. Arxiu Federació de Fogueres.
3. Bellea del Foc Infantil 1984, Susana Vicent Moreno. Foguera Barri José Antonio. Arxiu Federació de Fogueres.

(4)

1984

La tècnica, iniciada en 1968 pel fisiòleg anglès Robert Edwards (1925-2013), obria un camp immens de possibilitats tant per a la infertilitat com perquè dones solteres puguin ser mares, en un moment en què els apoderaments, eixe mateix 1984, ens arriben fins i tot des de les altures. La cosmonauta soviètica Svetlana Savítskaya (1948) es convertirà així en la primera dona a fer una passejada espacial, just l'any en què la seua nació estrena nou president, Konstantín Chernenko (1911-1985), qui no durarà molt en el càrrec, fins a l'any següent: fumador empedreït des dels nou anys, quan va arribar al poder el feia amb un emfisema pulmonar molt desenvolupat i el cor molt danyat.

Era també l'any d'ordinadors com els IBM PCjr i PC/AT (el primer amb processador Intel 80286, el "286" que va arribar a anar en boca de molts usuaris de computadores personals: "tinc un 286"), Commodore SX-64 o el portàtil Apple Iic. L'empresa de la poma mossegada estrenava a més oficialment en 1984, com tocava, el famós anunci dirigit per Ridley Scott amb un rerefons visual clarament orwel·lià. Bé és cert que ja s'hi havia mitjà vist, als Estats Units, en Nadal de l'any anterior, però Apple va reservar la seua gran presentació en societat per a la Super Bowl XVIII (de futbol americà), el 22 de gener d'enguany, en el moment més car del programa de major audiència. El 'spot' identificava a IBM amb el Gran Germà, encara que després moltes altres empreses pensaren en el gegant tecnològic de Cupertino (Califòrnia) com el nou Big Brother. Embolics entre empreses.

I esta tecnologia, que com ja hem anat veient copa bona part dels titulars a tot el món, s'aplicarà també a l'esport. En les Olimpíades de Los Angeles, els Estats Units, celebrades des del 28 de juliol al 12 d'agost, l'equip local de ciclisme es decideix per la drecera –legal– de dotar-se d'unes bicicletes molt més lleugeres, aprimant quadre i rodes i unflant els pneumàtics amb el lleuger heli.

Bé, no els va anar mal: es van emportar or, plata i bronze en ciclisme de ruta i en pista. En total, quatre ors, tres plates i dos bronzes. En conjunt, amb els ací i ara sofisticats atletes estatunidencs, fregant sempre els límits acceptables i amb la baixa de 14 Estats (inclosos les multimedalleres Unió Soviètica, Alemanya Oriental i Bulgària), la nació amfitriona dels Jocs Olímpics literalment va arrasar, amb 174 medalles, de les quals 83 van ser or, 61 plata i 30 bronze.

Així que no se'ns deprimeixca ningú: són els huitanta i en realitat el món, el nostre món, el que sembla és estar dedicant-se a transformar-se, a intentar millorar-lo tot, amb la ciència aplicada com un nou gran lar al qual adorar, reverdint en el procés.

És a dir, 'Renovar-se o morir', tal qual el títol del monument adult que ens plantava Pedro Soriano eixe orwel·lià 1984 en el districte de Sèneca Autobusos, mentre Pedro Luis Sirvent Gil ens oferia, en l'infantil, uns 'Jocs de taula'. És l'any en què es presentava com Bellea a María Josep Piñana Fuster, acompanyada de la seua cort de Dames d'Honor (Cristina Escribano Sánchez, Empar Soler Quesada, Fina García Pérez, María José

Bernal Mate, Mari Pau Giraldez Corral i Raquel Vázquez Domenech), i com a infantil a Alicia Martínez Antón, també amb les seues respectives Dames (Ana Isabel Albala, Ana Margarita González, Ana María Quiles, Dolç Nom Jiménez, Emma Lucas, Eva García, Ivana Rodríguez, María Domenech, Mati Mira, Mayte Luna, Mónica Melgares, Patricia Bas i Sandra Jiménez).

No obstant això, com ja assenyalàvem, no tot eren mels, roses i boques de maduixes. L’ambrosia a vegades es convertia en fel, perquè, per desgràcia, aquella crisi del 73, del petroli, d’efectes retardats, continuava imposant els seus llastos.

Vagues, acords i cançons

Allà per les altures, és a dir, per l’Alcoià i El Comtat, tocava vaga que afectava el sector tèxtil: ens concernia, doncs, tal com anunciaven, eren temps de “reconversió” (és a dir, ja ho vam veure, atur). Sí, eren temps, per descomptat, on hi havia vagues per onsevulla. Des de la de miners britànics començada al març (en aquell moment el seu govern semblava estar més ocupat en geopolítiques varies, com la Declaració Conjunta Sinó-Britànica, que es formalitzaria el 19 de desembre, per a la devolució d’Hong Kong a la Xina continental, la qual cosa ocorrerà finalment l’1 de juliol de 1997) als aturs espanyols en els sectors naval i de l’acer, amb mobilitzacions com la d’octubre a Bilbao, o la vaga general del sector naval a partir de novembre. En tots els casos, l’assumpte es va enverinar bastant, amb durs enfrontaments amb les forces de l’orde públic.

I en el més domèstic, a part del ja comentat que succeïa a Alcoi?

Teníem a partir d’eixe any, això sí, a efectes laborals, una festa més en la Comunitat Valenciana, el Nou d’Octubre. Commemoràvem l’entrada del monarca occità, Jaume I (1208-1276), el 9 d’octubre de 1238, a la ciutat de València, la qual cosa anava a suposar, al cap i a la fi, l’arrancada del Regne de València (1238-1707), sembla dels qui hui som.

Deixem, això sí, al marge el fet que, segons molts historiadors, el bo de Don Jaume no va arribar al futur ‘cap i casal’ el 9, sinó el 8. El realitat, el 9 es va celebrar la primera missa, coincidint amb el dia de Sant Donis, del qual no se sap quan va nàixer, però si que va morir decapitat en el 250. Va caure també en 9, en 1338, la celebració del primer centenari de la conquesta de València per Jaume I, al qual es va adjuntar una processó religiosa en honor a Sant Donis que amb els segles es transformaria en una professió cívica.

De fet, va haver-hi Nou d’Octubre, sota diversos aspectes públics, fins i tot durant el franquisme. Així, en el ‘cap i casa’, és a dir, la de la capital valència, amb la la ‘Mocadorà o Mocaorà de Sant Donis i tota la seua parafernàlia que els enamorats regalaren a les seues idolatrades un ‘mocador’ o ‘mocaor’ amb massapans reproduint productes de l’horta.

La Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià, sorgida en 1976, declarava el 15 de setembre d’eixe mateix any, seguint la relliga, que el 9 d’octubre anava a ser la data del Dia Nacional del País Valencià, i en 1982 l’Estatut d’Autonomia el fixava com a Dia de la Comunitat Valenciana.

Bé, bon moment per a relaxar-se i escoltar els nostres àlbums favorits, que podia ser el ‘1984’ de la banda de rock dur Van Halen (1972-2020), però també una ensalada de temes com el ‘I Just Called to Say I Love You’ (vaig cridar només per a dir que t’estime) de Stevie Wonder (1950), el ‘What’s Love Got to Do with It’ (què té a veure l’amor amb això) de Tina Turner (1939-2023) o el ‘Girls Just Want to Have Surf de vela ràpid’ (les xiques només volen divertir-se) de Cindy Lauper (1953), però també el ‘Aire’ del grup Mecano (1981-1992 i 1998) o el ‘Com vas poder fer-me això a mi’ de la formació Alaska i Dinarama (1982-1989).

Però és que a més ens arribaven nous sons a les nostres ràdios i televisors, altres maneres de cantar, d’interpretar, de viure.

Aquell 1984, una emissió del mític concurs, sorgit en 1972, ‘Un, dos, tres... responga una altra vegada’, del plorat Chicho Ibáñez Serrador (1935-2019), ens portava mediàticament a la península el rap, aquells fraseos –en origen, reivindicatius– nascuts, gràcies a la comunitat afroamericana, en els anys setanta del novaiorqués barri-districte del Bronx, gueto multiètnic fundat per holandesos en 1639 i receptor de successives onades migratòries.

(5)

El grup que actuava, Break Machine, encara en actiu, ho havia fundat un any abans el mateix equip de la banda Village People (de 1977), i van enlluernar com per a plantar una llavor que anava a germinar per estos lares entre esta dècada i la següent, amb noms com l'alacantí d'origen albaceteño Ignacio José Fornés Olmo (Nach i abans Nach Escratx, 1974), qui va començar la seua carrera en 1994. O posteriorment la banda eldense Arma Blanca, que rapeó des de 2003 a 2007.

Un moment cultural

Això de la cultura és que estava ben encebat eixe any en què l'escriptor estatunidenc-canadenc William Gibson (1942) publicava 'Neuromante', novel·la de ciència-ficció sobre pirates informàtics en un futur distòpic amb l'est dels Estats Units convertit en una única i laberíntica ciutat, com a bona part del Japó il·luminat per neons, mentre Europa havia quedat reduïda, en el llibre, a un gegantesc abocador atòmic.

Per a molts, entre el millor del gènere cyberpunk, la creació del qual atribueix la crítica a Gibson, encara que ja li havíem posat imatges gràcies a la cinta 'Blade Runner' (1982) de Ridley Scott (1937), sobre un policia dedicat a caçar replicantes (androides), i continuariem fent-ho este mateix 1984 amb produccions com 'Terminator' ('The Terminator') de James Cameron (1954), sobre un robot manat al passat, per a eliminar a la mare de l'heroi que presentarà batalla contra la ment electrònica que s'havia fet amb el control del planeta.

També cabia el racó més clàssic: Hollywood distribuïa una considerada com a brillant adaptació, per part del txec Miloš Formen (1932-2018), d'una obra del dramaturg britànic Peter Shaffer (1926-2016), que ací també va exercir de guionista. Concretament, 'Amadeus', sobre la hui descartada possibilitat que Antonio Salieri (1750-1825), per gelosia creativa, assassinara a Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791).

Bé, va ser l'època en què Pedro Almodóvar s'apuntava un altre punt crític i taquiller (ací ja depassant les nostres fronteres), ara amb 'Què he fet JO per a meréixer això!!', amb una lloada Carmen Maura (1945) com un mestressa de casa que haurà de tirar-li arrestos a la vida, que ara com ara li ha donat un marit masclista i un fill drogoaddicte. Esta quotidianitat localista, encara que sembla curiós, li va obrir definitivament les portes a les sales cinematogràfiques internacionals, preparant-li per al seu posterior patronatge.

Bé, per ací s'estrenava el cineasta alcoià Carlos Pérez Ferré (1958), amb 'Héctor, l'estigma de la por', un projecte que havia començat a concretar-se en 1982 (la data assenyalada en alguna bases de dades, ja que realment en 1984 és quan aconsegueix distribuir-se). Este debut en cel·luloide, sobre un llaurador que viu aïllat (Ovidi Montllor en el film) i al qual un poderós industrial pretén comprar sí o sí les seues cases, va gaudir de molt de prestigi, tant que va marcar la carrera posterior de Pérez Ferré, després en declivi i actualment 'refugiada' en la televisió.

(6)

A la província, toquen els reconeixement per a l'artista gràfic, escultor i pintor d'Onil, Eusebio Sempere (1923-1985), amb una obra, després de partir del pur classicisme, a mig camí entre el 'op-art' i l'anomenat "art cinètic", del qual la crítica internacional ho considera, al costat d'altres prestigiosos noms com l'estatunidenc Alexander Calder (1898-1976) o el rus Vladímir Tatlin (1885-1953), principal exponent. D'una banda, la Universitat d'Alacant ho investia al gener Doctor Honoris causa; per un altre, la Real Acadèmia de Belles Arts de San Carlos de València ho nomenava acadèmic d'honor; i a l'abril, el seu municipi natal el distingia com a Fill Predilecte. Quasi arriben tots a temps.

Però la cultura també abasta altres àmbits, o no són, potser, quasi totes les comissions, tant de barraques com de fogueres, associacions culturals, o almenys tal afirmen en els seus estatuts? Perquè també tocava aquell any, per descomptat, això de la cultura foguerera.

Des del nostre món fester

Per fi, els cartells de les festes majors de la ciutat van incorporar l'haver sigut declarades, l'any anterior, d'Interès Turístic Internacional. Ho diu en la part inferior d'un pòster que juga a títols de crèdit com els que li engiponava el gran Saul Bass (1920-1996) per al no menys gran Alfred Hitchcock (1899-1980) en les seues pel·lícules. Unes línies verticals blanques delimiten les lletres al mateix temps que subratllen elegantment les flames (des d'una xicoteta groga a les més immenses i fosques de fons, nascut tota la vora inferior esquerra del quadre, en 'crescendo').

(7)

(8)

1984

Firma la també fotògrafa Adelina Esther Petz, molt lligada, per cert, al cinema alacantí a través, com no, de ACADA, l'Associació de Cinema Alacantí, i que titulava la seua obra com 'Piro 2'.

Any productiu, bastant aferrissat, això sí, quant a les relacions entre Alcaldia i Gestora, però això ja s'havia convertit en costum i, ja que es tractava de festes, fins i tot en tradició. Torna a plantar-se foguera oficial, però oficial, de nou a càrrec de Pedro Soriano (ho farà també al següent exercici, en 1985), que ens ofereix un 'Monument al clima' en eixe mateix any en què la recepció a l'Hotel Castella es converteix, com assenyalava Juan Carlos Vizcaíno en el seu article '(1980-1992) Un viatge iniciàtic pels Fogueres d'Alacant', ni més ni menys que "el germen del que poc després seria la Gala del Casino".

Ens visitava a més, com afegia Biscaí, el general Gutiérrez Mellado, el valent gest del qual en la presa del Congrés, el 23-F de 1981, encara es conservava en les nostres retines. Eixe any, precisament, en què l'advocat Antonio García Miralles (1942), en aquells dies president de les Corts Valencianes (des del 7 de juny de l'anterior 1983 fins al 20 de juny de 1995), es convertia en pregoner d'una Festa que tria a Mercedes Martínez de Mata, de Plaza de Gabriel Miró, com Bellea del Foc i a Susana Vicent Moreno com Bellea del Foc infantil. Com a anècdota, afegim que Mercedes Martínez es vincularà a ACADA i participarà en algunes produccions alacantines, en curtmetratge, dels seus associats (no faltarà molt, llavors, perquè comencen a apuntar-se creatives dones associades a això de ACADA). Així, per exemple, va encarnar a la 'supergirl' que veiem en el videoclip per al grup Mediterrani (exitosa banda alacantina fundada entre 1976 i 1977) 'Dona' (1986), amb direcció i efectes especials d'Enrique Nieto Nadal.

En esta producció, a partir del tema compost pel hui autor de bandes sonores Luis Ivars (1960), qui també apareixia, lògicament (com a teclista), en les imatges, entre les actrius del curt, una altra sòcia de ACADA, Belén Rueda (1965).

Però bo, que la cosa anava de Fogueres, i els monuments guanyadors són 'La meua ciutat', l'adult, de nou obra de Pedro Soriano per a Benalúa, com en 1981 i 1982, i Barri José Antonio, d'autor, ho van endevinar, tan desconegut com el nom. En portades de barraques, com avançàvem, repeteix Els Goril·les, i el guardó per a carrers adornats, si les hemeroteques no enganyen, torna a Verge del Remei - La Paz, esta vegada per al carrer Abad Fernández Helguera.

Ara, la pregunta: i què va ocórrer amb la comissió que s'havia fet càrrec del que abans, i després, va ser el monument oficial? Ens ho aclaria David Gerona en 'Ventures i desventures de la Foguera Oficial': no desapareixia, ni molt menys, sinó que "va plantar en la categoria tercera B els anys 1983 i 1984 al costat de les escalinates del carrer Jorge Juan amb dos fogueres modestíssimes de Julio Esplá" (1923).

(9)

El primer edil, José Luis Lassaletta, ja li ho havia deixat clar al diari 'Informació', com a cita Girona: “Esta foguera es planta fora de concurs. Obeïx a la idea d’esta Corporació de recuperar-la per al seu ús total com a plaça de l’Ajuntament. Vam entendre que havia de ser una foguera de tots els alacantins, i per això està fora de concurs, perquè siga un poc de tota la ciutat.

Per la categoria de la plaça pensem en la necessitat de col·locar una foguera especial que representara a tota la ciutat. D’ací la subvenció de l’Ajuntament per a realitzar esta foguera que té la característica de no presentar ninots”.

En fi, el seu, a l’artístic, anava a continuar anant segons decisió de l’artista, però en tot cas quedava reinstitucionalitzada la foguera oficial, mentre que, això sí, la comissió que va permetre que no s’absentara enfront de l’Ajuntament el cartó pedra, o del que es fabricara llavors com ara, va llanguir massa prompte.

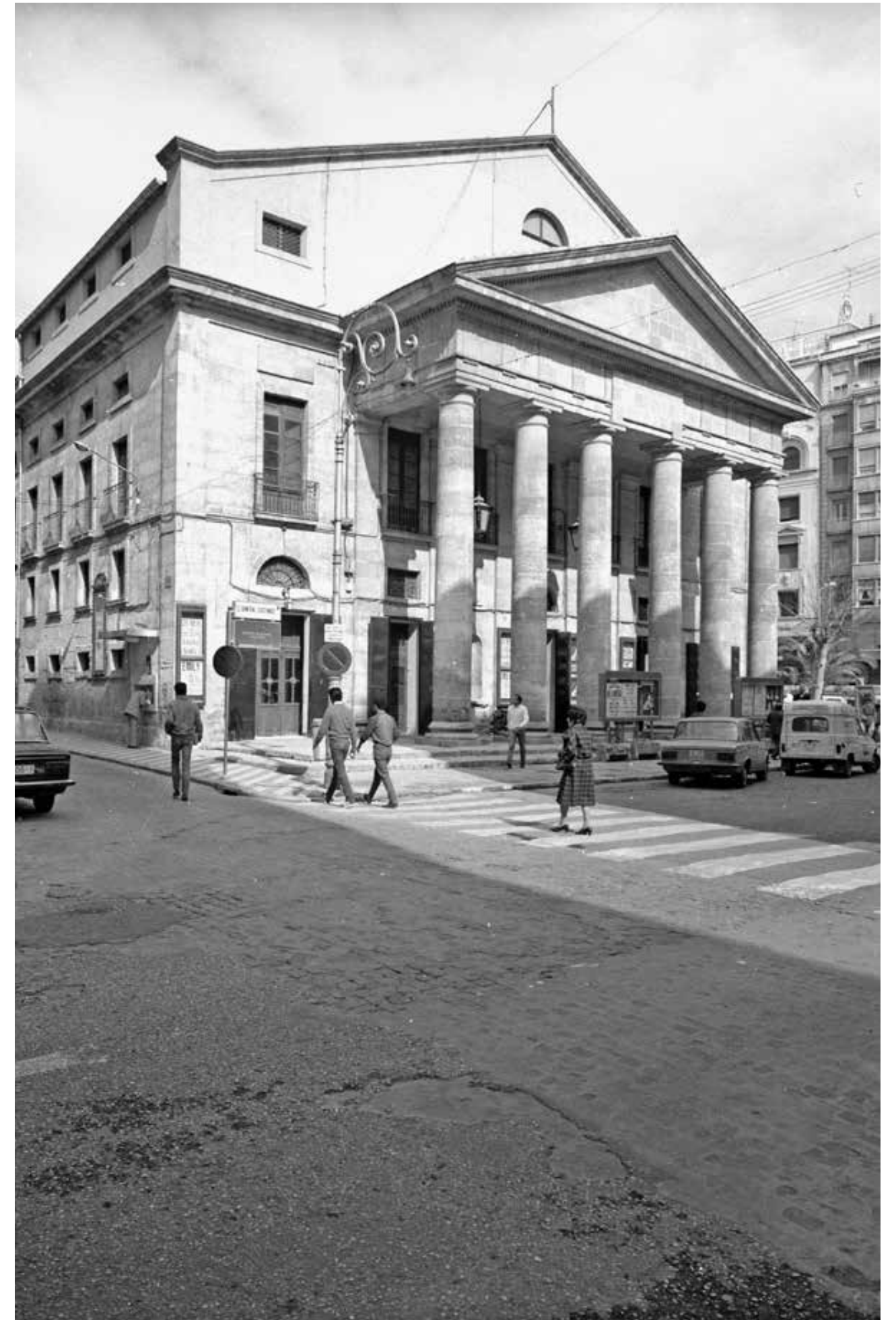
Una mica més? Sí, un poc més de cultura escènica, a la qual li aportarem, ja que estem, una miqueta més de la nostra cultura festera, de la barraquera i foguerera.

Doncs que resulta que el Teatre Principal d’Alacant, que amb Valcárcel va arribar a albergar la presentació de les Bellees, sospirava amb alleujament: tancava l’any amb gestors. De les 65 parts de la propietat, la Societat de Concerts, nascuda el 22 de setembre de 1972, es quedava amb dos, mentre que la resta li ho repartien entre l’Ajuntament i la Caixa d’Estalvis del Mediterrani, que, per cert, anava a ser baixa com a entitat financera en 2012.

Però de moment no apuntaven encara i els tres socis es van llançar, des de 1985 a 1992, a una notable remodelació de l’edifici de 1847 que incloïa escena i tramoies molt més grans.

I el fester?

Un cineasta alacantí associat a ACADA, el hui documentalista i formador audiovisual Javier Cabrera (1966), rodaria un curt, ‘Una de pirates’ (1988), a petició de la Foguera Plaza Chapí, perquè ho utilitzara en la presentació de les seues Bellees, en el mateix Teatre Principal el 30 d’abril d’eixe mateix any. Fogueres i cinema, i que diga Orwell el que vulga.

(10)

1985

(1)

1985

ELECTRICITATS SOBRE RODES

Això de la finitud dels combustibles sòlids ja començava a picar una miqueta, així que més d'una persona amb coneixements, o amb possibles, o amb totes dues coses alhora si intervenia, s'afanyava per trobar ja les solucions. Entre elles, l'empresari, enginyer i inventor britànic Clive Sinclair (1940-2021). Sí, el creador (o tal mèrit se li atribueix: Sinclair era el fundador, en 1961, de la companyia d'electrònica anomenada, clar, Sinclair), precisament en 1961, del televisor portàtil Microvision, en 1982 de l'ordinador ZX Spectrum (en realitat, Sinclair ZX Spectrum de nom complet) o en 1984 la computadora Sinclair QL.

Perquè este 1985 el bo de Clive Sinclair se'ns presentava ben rodat. Amb moto, concretament la C5, un galàctic al mateix temps que senzill tricicle motoritzat que es podia moure indistintament per bateria elèctrica (amb una autonomia d'uns 32 quilòmetres) o a pedals. Sinclair, l'enginyer, li les prometia molt feliços i l'avisava a la premsa: “El motor de gasolina serà alguna cosa del passat a final del segle XX”.

I la premsa, que semblava no haver après res de la crisi del petroli del 73, reia a mandíbula batent i no escassejaven les columnes ridiculitzant l'enèsima ocurrència de l'inventor nascut a Richmond, en el sud-oest de Londres, a la qual titllaven, una vegada més, de “joguet”.

Enginys que, d'altra banda, van donar molts diners a l'empresa Sinclair, i que sempre semblaven portar al riure per les excèntriques maneres del seu màxim cap (en una certa manera, es va apuntar a un model d'empresari mediàtic que, en la seua versió actual, només posa els focs artificials, i no, com en el cas del britànic, també la tècnica) però que després es traduïen en sucoses vendes.

El cas és que molts dels “carrets” elèctrics que hui veiem pul·lular per barraques i racons no deixen de ser hereus d'este C5 que aplanava el camí perquè rodaren els futurs cotxes elèctrics, que d'altra banda havien començat a experimentar-se a partir de la dècada de 1880, tan prompte.

Era un any, per descomptat, electritzant: des dels escenaris, una altra presència galvànica s’estrenava amb això de les gires precisament en 1985, en aquell any en què, per a la comissió Sèneca Autobusos, Pedro Soriano ens proposava –en el monument adult– un ‘Ángelus’, i Paco Juan –en l’infantil– ens parlava de la ‘Ecologia’. Madonna Louise Ciccone, o simplement Madonna (1958), havia començat la seua carrera a principis dels huitanta, en una lògica i embullada successió de directes, amb algun detall escabrós més tard confessat, que li havien portat al gran èxit del seu segon àlbum d’estudi, ‘Like a Virgin’ (com una verge), que va acabar per ser disc de diamant (més de 21 milions d’exemplars o, com malament repetixen els mitjanes, “còpies”), que la seua gira, ‘The Virgin Tour’, des del 10 d’abril de 1985 a l’11 de juny, anava a llançar ja el ‘mite Madonna’.

La veritat és que este va suposar també l’any en què Madonna, a més, rodava l’exitós videoclip ‘Material girl’ (xica material), als ordes de Mary Lambert (1951) –la realitzadora de, entre altres, els dos lliuraments del ‘Cementeri vivent’ (‘Pet Sematary’), en 1989 i 1992–, on va conèixer al seu primer marit, l’actor Siguen Penn (1960), amb qui va estar casada des del 16 d’agost de 1985 al 25 de gener de 1989. També queda marcat l’any 1985 com el de les seues primeres actuacions al cinema, primer en la pel·lícula ‘Boig per tu’ (‘Vision Quest’), dirigida per Harold Becker. Era la cantant del club.

I segon? També va tindre, eixe mateix any, un paper més protagonista: en ‘Buscant a Susan desesperadament’ (‘Desperately Seeking Susan’), de Susan Seidelman (1952). I encara quedaven més músiques per escoltar.

Som el món

Els reproductors portàtils de CD o discos compactes ja estaven en el mercat, com el Discman (home del disc, literalment) de Sony, des de l’any anterior, així que queda pensar en quants dels temes del moment coneixien ja, per exemple, la Bellea de Sèneca Autobusos, Elena Martínez Pascual, i les seues Dames (Isabel Crespo, María Dolores Llofriu, Maribel Amat, Noelia Alcaraz, Pilar Gosálvez, Pilar Guijarro i Reis i Rosa Crespo), o la Bella infantil, Beatriz Martínez Antón, i la seua cort d’honor (Alicia i Cristina Cebrián, Anabel Albalá, Ana Jaén, Dolç Nom Jiménez, Enma Lucas, Eva García, Inmaculada Verdú, Irene Company, Isabel Amorós, Ivana Rodríguez, Leticia María Villas, Liris Llorens, Maite Luna, María Salomé Martínez, Mati Mira, Mónica Melgares, Noelia Cruz, Noemí Alfaro, Patricia Bas, Raquel Gómez, Raquel Mateo i Teresa Amorós).

Aquell va ser l’any dels grans concerts solidaris, com el que va organitzar, donant peu a una molt activa fundació, el cantant i compositor irlandés Bob Geldof (1951): el ‘Live Aid’ (ajuda en directe), el 13 de juliol i simultàniament en el londinenc estadi Wembley i el John F. Kennedy, a Filadèlfia, els Estats Units. El menú era dels quals encara hui lleven el singlot.

Des de territori britànic, les bandes Dire Straits, Queen (el guitarrista Brian May i el cantant Freddie Mercury també van tindre actuacions en

(2)

(3)

solitari), Sade, Spandau Ballet, Statu quo, The Boomtown Rats (de la qual va ser Geldof líder i vocalista entre 1975 i 1986), The Style Council, The Who, Ultravox i U2, més els solistes Adam Ant, Alison Moyet, Bryan Ferry, David Bowie, David Gilmour, Elton John, Elvis Costello, George Michael, Howard Jones, Kiki Dee, Nik Kershaw, Paul McCartney, Paul Young, Pete Townshend (de The Who) i Sting. Tancant, la formació creada per al concert Band Aid, amb tots els participants interpretant la cançó ‘Do They Know It’s Christmas?’ (saben ells el que és Nadal?), composta per Geldof i Midge Ure (1953), en aquell temps líder de Ultravox.

Tampoc es quedava chiquito el celebrat alhora en l’escenari de Filadèlfia. Allí, els grups Ashford & Simpson, Black Sàbat, Crosby, Stills & Nash, Duran Duran, George Thorogood & The Destroyers, Hall & Oates, Judes Priest, Reu Speedwagon, Run DMC, Simple Minds, The Beach Boys, Led Zeppelin, The Cars, The Four Tops, The Hooters, The Power Station, The Pretenders, Thompson Twins i Tom Petty & The Heartbreakers i els solistes Albert Collins, Bernard Watson, Billy Ocean, Bob Dylan, Bo Diddley, Bryan Adams, Eric Clapton, Harry Belafonte, Joan Baez, Keith Richards, Kenny Loggins, Lionel Richie, Mick Jagger, Neil Young, Nile Rodgers, Madonna, Patti LaBelle, Pat Metheny, Phil Collins, Rick Springfield, Ron Wood, Santana, Steve Stevens, Teddy Pendergrass i Tina Turner. En este cas, s’entonava al final el tema segurament més radiat i televisat per l’època, ‘We Llaure the World’ (nosaltres som el món).

2. Bellea del Foc 1985, Marisa Negrete Torroba. Foguera Poligon de Sant Blai. Arxiu Federació de Fogueres.
3. Bellea del Foc Infantil 1985, Carolina Galvañ Juárez. Foguera Benalúa. Arxiu Federació de Fogueres.

(4)

1985

Aquella cançó, gravada el 28 de gener (moment que va ser utilitzat per a confeccionar el videoclip tantes vegades repetit), l'havien composta Michael Jackson (qui no va acudir al Live Aid, com tampoc Stevie Wonder, adduint la quantitat d'artistes de pell blanca que hi havia; en el cas de Wonder, va assenyalar que havia sigut amenaçat per racistes i temia ser fins i tot disparat quan estiguera en l'escenari) i Lionel Ritchie (1949), amb producció de Quincy Jones (1933).

En aquella composició, va haver-hi també vessament d'artistes, alguns d'ells cantant una sola estrofa: Al Jarreau, Billy Joel, Bob Dylan, Cyndi Lauper, Bruce Springsteen, Daryl Hall, Diana Ross, Dionne Warwick, Huey Lewis, James Ingram, Kenny Loggins, Kenny Rogers, Kim Carnes, Lionel Richie, Michael Jackson, Paul Simon, Ray Charles, Steve Perry, Stevie Wonder, Tina Turner i Willie Nelson.

Actuaven, això sí, acompanyats per un cor d'allò més peculiar, que incloïa a actors, cantants i quant famosos haguera volgut sumar-se: Bette Midler, Bill Gibson, Bob Geldof, Chris Hayes, Donen Aykroyd, David Paich, Harry Belafonte, Jackie, La Toya, Marlon, Randy i Tito Jackson, Jeffrey Osborne, Johnny Colla, John Oates, Lindsey Buckingham, Mario Cipollina, Siguen Hopper, Sheila E., Smokey Robinson, The Pointer Sisters, Waylon Jennings.

Llegint els crèdits, resulta fàcil inferir d'on va traure Geldof (que ja veiem que formava part del cor) la idea dels concerts. Bé és cert que no va convèncer a tots (pràcticament, quasi tot l'elenc afroamericà es va negar donant com a raó la quantitat de "blancs" que hi havia, i, sí, generant una irònica paradoxa), encara que uns altres tenien raons de pes: Bruce Springsteen (1949), per exemple, estava de lluna de mel, i Cindy Lauper convalescent d'una operació quirúrgica. Va haver-hi altres projectes de Geldof als quals enganxar-se.

Tecnologies domèstiques

Una picada d'ullet més a Geldof. En el concert 'Live Aid', darrere d'una potser impossible concisió, hem omès alguna cosa: les coincidències de noms que apareixien en l'escenari britànic i l'estatunidenc no eren cosa de màgia, sinó de tecnologia de les comunicacions. Això dels duets o cors a través dels oceans deixava de ser una quimera.

I és que este 1985 la tecnologia, la ciència aplicada, també ens obria un buit per a un cert índex de poesia. Com classificar, si no, al fet que amb diversos submarins dels anomenats "de butxaca" (que sí, que són una miqueta més grans que una butxaca, clar, però es deien així) fotografiaren les restes del suposadament insumergible 'Titanic', aquell que naufragara en l'oceà Atlàntic entre el 14 i el 15 d'abril de 1912, i que a més es portaren els primer objectes del derelict a la superfície?

L'escena, en una certa manera, la recreava el cineasta James Cameron en la superproducció, lloada per crítica i públic, 'Titanic' (1997), que d'altra banda tant li deu al clàssic britànic 'L'última nit del Titanic' / 'Una nit per a recordar' ('A Night to Remember', 1958), dirigida per Roy Ward Baker (1916-2010).

Però el realment destacat en este any per part de la tecnologia és que se'ns fica més encara en les nostres llars. Així, l'empresa japonesa Nintendo, dedicada a tot tipus de jocs, fins i tot els de taula i naips, des de 1889, havia presentat just l'any anterior als Estats Units, i des d'allí a la resta del planeta, alguna cosa que ja havia llançat al Japó en 1983, la consola per a videojocs de 8 bits. 'Super Mario Bros' o 'La llegenda de Zelda' ampliaven així els seus escenaris d'actuació, i d'una manera molt física. Vist hui, va ser un pas necessari: la indústria dels videojocs nipona, excessivament domèstica, endogàmica, en un jo m'ho guise, jo m'ho com, havia implorat precisament en 1983.

Les caigudes de beneficis per als contendents en este mercat, sobretot provinents del país del Sol Naixent, havien resultat doloroses, i tocava obrir espais de venda. Ho van aconseguir de sobres: a l'any següent, en 1986, els dos videojocs descrits competien mundialment, amb beneficis taxats en milions de dòlars, amb empreses com la també japonesa Sega (1960) i, això sí, l'estatunidenca Atari (1972-1992), que va triomfar literalment 'disfressada' de corporació nipona però va acabar llanguint després de ser venuda en 1977 a la Warner Bros.

Hi ha diverses versions sobre el seu enfonsament, com l'una miqueta romàntica que les draconianes condicions de treball imposades per la Warner als programadors, que volaven per lliure, però en el niu i també allí on foren, amb els seus portàtils a coll, van trencar l'ambient creatiu. Però, de totes maneres, això és un altre tema que ací se'ns queda fora. I mira que no passaven coses per estos lars.

Apunts locals

Perquè en 1985 va caldre lluitar, i molt dur, pel turisme en les nostres terres. Va haver-hi incendis que es van estendre fins i tot a urbanitzacions costaneres i, a part, se'ns havien allotjat mafiosos dedicats a blanquejar els seus diners. Fins vam patir un assalt, el 8 de juliol, al Casino de la Vila Joiosa, que se suposa que haurà reobert a l'abril d'este 2023, després d'haver tirat la persiana durant 13 anys. En el succés, per cert, estava implicat un dels vigilants.

Però el pitjor va ser l'animadversió que li va donar a la banda terrorista ETA contra la Costa Blanca (que viurà a la Marina Alta, al novembre, un descomunal aiguat), amb la intenció manifesta de fer fallida el turisme. I amb tot, província i ciutat marxaven cap a una progressiva modernització que es rubricava amb la constatació que l'aeroport d'Alacant s'havia convertit en el segon europeu per trànsit turístic.

Realitats a les quals treien el cap també les comissions festeres de l'època, com les Bellees del Foc, Marisa Negrete Torroba, de Polígon de Sant Blas, i infantil, Carolina Galvañ Juárez, de Benalúa. Amb un Hèrcules de bon any, dins del seu etern carrusel en els marcadors, de nou en primera i salvant-se del descens a la Hitchcock, en l'últim moment, en vèncer per un gol al Reial Madrid, en el Bernabeu!

(5)

La gimnasta alacantina Núria Eixit (1972) es convertia en campiona nacional, i el destre, també alacantí, José María Manzanares (1953-2014) eixia triomfador en la sevillana Fira d'Abril. A més, la Generalitat havia triat Alacant (d'una banda per oficialitzar un ànim de descentralització que al final no es va arribar verdaderament a concretar, per un altre a causa dels triomfs nacionals i internacionals, bàsicament en el camp del curt, que estaven obtenint els associats a ACADA) com a seu de les Jornades de Cinema, de l'1 al 3 de febrer.

Es tractava de comprovar, en l'àmbit audiovisual de la Comunitat Valenciana, on i com estem i cap a on anàvem. En llargs, curts, ensenyament, distribució, exhibició. La Radiotelevisió Valenciana, fundada oficialment el 4 de juliol de 1984, encara va tardar a concretar-se, amb el nom i logotip de Canal 9: no obrirà les seues portes fins al 9 d'octubre de 1988. Però esta era també una de les motivacions per a unes Jornades que se celebraven en el tancat des dels noranta (al no complir les condicions de seguretat necessàries, encara està pendent el seu arranjament) sala d'actes de la Biblioteca Azorín, a la Casa de Cultura del passeig de Ramiro, en aquells dies, abans de la polèmica reforma a la fi dels noranta, encara recol·lecte.

(6)

Aquell any, per cert, ACADA s'embarcava, en co-producció amb la Diputació d'Alacant, en un ambiciós medimetratge, amb història d'amor, per a narrar l'expulsió dels moriscos (musulmans convertits a la força), en 1646. Es tractava de 'Azahara', escrit i dirigit pel cantautor, cineasta i professor universitari de ciències Adolfo Celdrán (1943), qui en el seu temps va ser un destacat membre del que es va vindre a dir la Nova Cançó, sorgida en els seixanta en totes dues ribes de l'Atlàntic.

Però també Enrique Nieto Nadal triomfava en festivals nacionals i internacionals amb el curt trufat d'efectes especial de manufactura pròpia 'Fausto-85', fins que l'original (que és el que demanaven sí o sí llavors) va desaparèixer en el seu viatge amb tren, de retorn d'un certamen. L'assumpte anava de paròdia de la clàssica llegenda germànica.

Tancament esperançat

L'any en què el poeta i assagista alcoià Juan Gil-Albert (1904-1994) era nomenat Doctor Honoris causa per la Universitat d'Alacant i, en un àmbit més ampli, Espanya firmava, el 12 de juny, el tractat d'adhesió a la Unió Europea (el "per fi ja som europeus" que deia el còmic i actor valencià, de Burjassot, Antonio Ozores, 1928-2010, arribarà l'1 de gener de 1986), una part fonamental de la nostra cultura, les Fogueres de Sant Joan, complien una etapa més, amb la continuació del desacord entre Alcaldia i Gestora, a hores d'ara un clàssic, més un descens en el nombre de comissions. I què ocorre amb la cartellera?

(7)

L'amalgama abstracta de colors, a un parpelleig de foguera cremant amb la Lluna al fons, amanit amb un centelleig de volum i de nou de "festes d'Interès Turístic Internacional", conformen el principal, el més evident, de la 'Nit de Sant Joan' que va compondre Jaume Aragonés per a les Fogueres de 1985. Bé, el deixant entre l'abstracte o el figuratiu amb elements de l'anterior, ja no anava a abandonar la cartellera foguerera, excepte alguna excepció com menys curiosa, com ocorrerà amb el cartell de 1987.

Com que entra en la dècada, encara que se'ns quede fora del període que abasta este llibret, assenyallem que eixe any el concurs quedava desert, així que es va decidir rescatar el de 1936, amb el sorprenent resultat d'una inopinada modernitat, d'una sensació de contemporaneïtat fins i tot. El pòster era obra de Melchor Aracil Gallego (1906-1966), avançat pintor i innovador artista constructor de fogueres, encara que després de la Guerra Civil ja no va poder plantar excepte amb la foguera col·lectiva de 1944 per a Plaza del Pont (Puenete la Vilavella), al costat de Gastón Castelló (1901-1986), Miguel Abad Miró (1912-1994) i Emilio Varela (1887-1951).

Les Fogueres, per cert, portaven també dos novetats per a la mitat de la dècada, una, de les gastronòmiques: este era l'any en què tocava el concurs de paelles, encara no, això sí, al parc El Morant, que no s'inaugurarà fins a 1987. Al principi, de fet, se celebraran en l'antic hipòdrom que va haver-hi en una de les falces del castell de Sant Ferran, que recobrava utilitat fins que es va integrar en l'actual poliesportiu.

(8)

L'altra tocava en el protocol ·lari: en celebrar-se la primera gala de recepció de les bellees, en vestits de nit, en la Gala del saló Imperi del Casino. Un acte que permetia que les postulants i el jurat pogueren, a part, conèixer-se un poc més, previ a l'elecció de la Bellea del Foc.

En fi, arrancava el breu però intens mandat de Miguel Díaz Verdú, procedent del districte de José María Py, del qual era foguerer des de 1974, i al costat d'ell les Fogueres de Sant Joan començaran, després de l'actual descens, la seua expansió en nombre de comissions. Amb ell també coincidia, a proposta de la Diputació, per iniciativa de l'artista plàstic Segon García (1929-2014), l'arrancada del concurs de "fogueres experimentals", encara que la primera ho farà ja fora del temps ressenyat en este llibret, en 1986 (en concret, l'esbós guanyador l'any anterior, este 1985, clar, 'Així s'expressa un poble', del hui arquitecte Lli Bellot).

L'artista constructor Ángel Martín (1940) li donava el premi en el monument adult a Ciutat d'Assis per 'Se t'ha vist el plomall', mentre que el trofeu infantil, per a Plaza de Ruperto Chapí, el tenim de nou oficialment consignat com de títol i autor desconeguts. Però sí que sabíem a qui li va tocar el de portada de barraca, una vegada més als Goril ·les. I el de carrers engalanats? A Colònia Requena.

(9)

La polèmica sobre la llei d'ús i ensenyament del valencià, aprovada en 1983 però que enguany va arribar al seu maig enverine, es va infiltrar en la Festa (celebracions i politiqueig mai van ser sana combinació) i el pregó a càrrec de Ciprià Císcar (1946), conseller de Cultura, Educació i Ciència (des de 1981 fins a 1989), es va saldar amb una xiulada que ni va contribuir a la causa defesa ni, per descomptat, a les seues contràries. En realitat, només al fet que es colaren enfrontaments entre una multitud que, en aquells moments, estava per altres matèries. Temps de festa, vaja.

Començaven les Fogueres, i encara quedava una dècada en la qual anaven a succeir moltes i grans coses, com sempre, però en les quals la societat i, naturalment, aspectes de la vida com la Festa anaven a pegar una 'estirada' cap a la modernitat.

Possiblement perquè, independentment dels mandatariis, així anava a ocórrer en pràcticament a tot el món, en major o menor mesura segons circumstàncies, adaptant-se en cada lloc a les seues ipseïtats.

Però esta primera mitat de la dècada havia resultat fonamental, per la qual cosa al tema de les Fogueres de Sant Joan es refereix, per a pegar eixe salt que sens dubte ja feia falta, i que, com hem vist, encara que en molts casos estimulat des de fora, només va poder succeir perquè es va treballar des de dins, des de les bases, els festers, barraquers i foguerers tots a l'una.

(10)

ÍNDEX CULTURAL

PREFACI	7
Grans Records	9
ANYS 80	25
Dificultats, suors, assoliments, il · lusió	27
Dos renovacions.....	28
Ensalada de contratemps.....	30
L’era tecnològica.....	31
Els desacords	32
1980	35
El rugit de Santa Elena	37
Bellees, joguets i tecnologies	38
Submarins dissuasius	40
Època de Mogudes	41
Polèmiques sense fi	45
El desplegament foguerer	46
Un fred comiat.....	48
1981	51
Contes de fades en televisió	53
Tothom al sòl.....	55
Les grans alquímies.....	56
Tota la vida és sèptim art	59
Música i pólvora.....	61
1982	65
Cors de plàstic i metall	67
Batalles en l’oceà.....	68
Any replet	70
Cinema, cinema, cinema	71
Futbol i pólvora	74
Aigualida fi de festa	77
1983	79
L’enutjada nimfa desperta	81
Enfrontaments per a tots	82
Periodismes bons i dolents	83
Reportatges autòctons.....	85
Palmeres de dàtils i foc	86
Jo no sóc com els altres	89
1984	93
El terrible any de George Orwell	95
Un futur distòpic.....	96
Tecnologies diverses	97
Vagues, acords i cançons.....	100
Un moment cultural.....	102
Des del nostre món fester	103
1985	109
Electricitats sobre rodes	111
Som el món	112
Tecnologies domèstiques.....	115
Apunts locals	116
Tancament esperançat	118

**BARRAÇA
I NO VOLÍEM
2024**

RECORDS 2023

Portalà 2023. 2n Premi de la 3a categoria. Óscar Villada

COMISSIÓ I NO VOLÍEM 2024

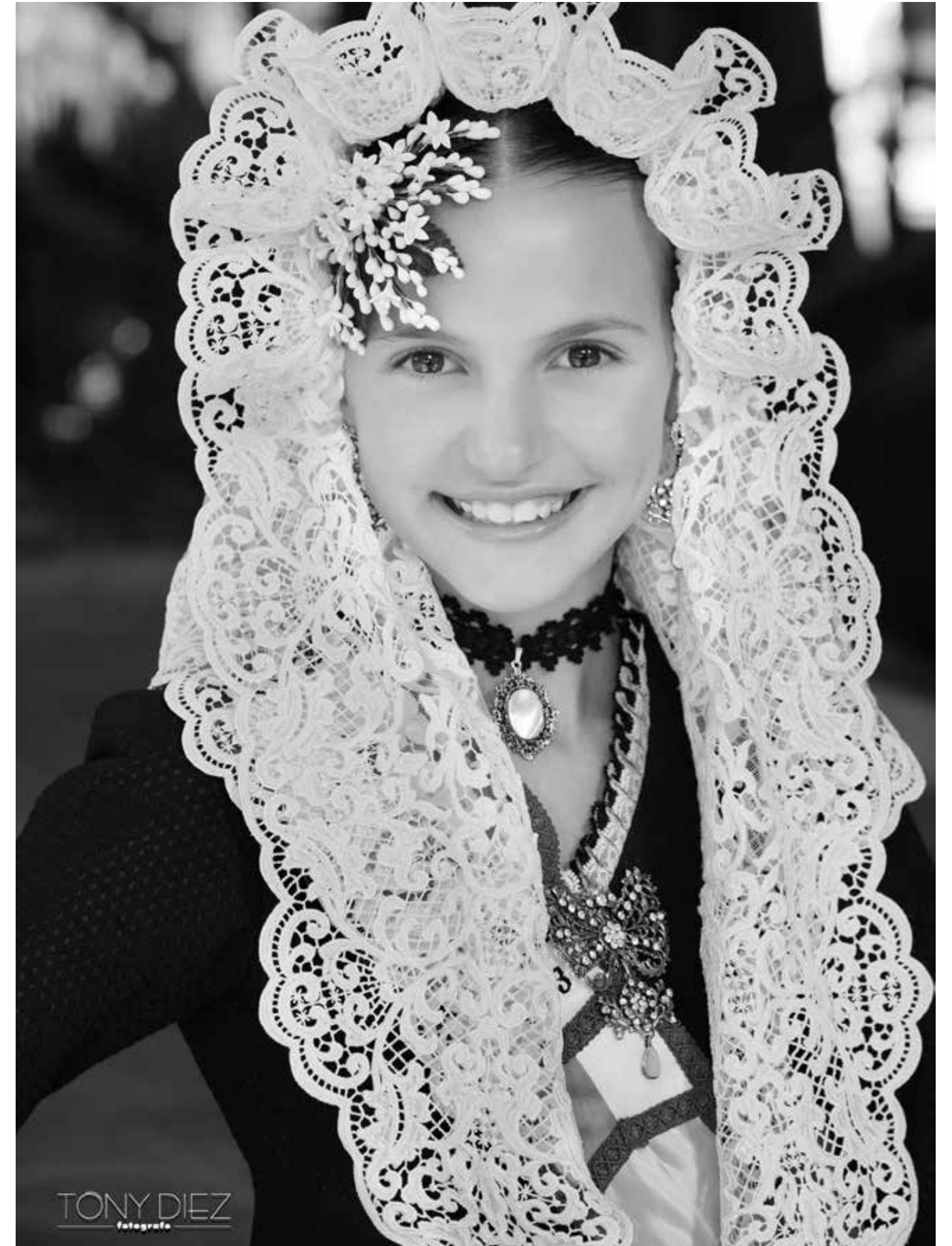
José Luis Huélamo	Eva Sampere	Josep Amand Tomás	Mónica Gómez
Adrián Mazón	Fernando Abad	Juan Carlos Gómez	Natalia González
Aida Baeza	Fernando Gil Guerrero	Juan Enrique Fabri	Neus Rico
Aitana Arques	Fidel Gómez	Juan Luis Sánchez	Nicolás Cuenca
Aitana Tresáncoras	Francisca Suárez	Juan Manuel Vázquez	Nicolás Iborra
Alicia Sirvent	Francisco Javier Amorós	Juan Miguel Arribas	Nuria Fabri
Amanda Ramírez	Francisco J. Amorós B.	Kiko Navarro	Nuria Rubio
Amparo Nicolau	Francisco Javier Lario	Laura Cuenca	Óscar Arques
Amparo Pascual	Francisco Berenguer	Lirios Huélamo	Óscar Villada
Amparo Tresáncoras	Fuensanta Cerezo	Lirios Llorens	Pablo Fabri
Ana Belén Rodríguez	Fuensanta Medina	Lola Alcaraz	Pablo Pascual
Ana Rocamora	Gabriel Echávarri	Lorena Rodríguez	Paola Navarro
Andrea Mayans	Gemma Ramón	Lorena Romans	Patricia Berenguer
Andrés Colomina	Germán Iborra	Lorenzo Medina	Patricia Medina
Andrés Sevilla	Germán Marqués	Loreto Bonmatí	Pau Colomina
Andrés Uroz	Guillermo Berenguer	Loreto Muñoz	Pau García
Ángel Vázquez	Henoc Pérez	Lourdes Carretón	Paula Tomás
Anna Pascual	Ignacio Lloret	Lourdes Martínez	Pedro Jesús Muñoz
Antonio Arques	Inés Iborra	Lucas Gómez	Pedro Martínez
Antonio Botella	Irene Botella	Lucía Devesa	Pilar Mayor
Aroa Arques	Irene Compañy	Luis González	Rafael Amat
Beatriz González	Irene de Guezala	Luis Miguel Valls	Rafael Baeza
Beatriz Martínez	Irene Pérez	Luis Mira	Rafael Quereda
Beatriz Vidal	Irene Sampere	Luna Vázquez	Ramiro García
Carlos Pérez	Isabel Cerezo	Mª Aurora Alonso	Rebeca Mendiluces
Carmen Ballester	Isabel Morató	Mª Dolores Faz	Rocío Salazar
Carmen Mª Mas	Isabel Niñerola	Mª Elisa Jordá	Roger Costa
Carmen Torrijo	Isabel Pérez	Mª Enriqueta Calpena	Roque Berná
Carmina Alberola	Isabel Quinto	Mª Esther Navas	Rosa Faja
Carmina Arribas	Israel Galvañ	Mª Isabel Bermejo	Rosa Lloret
Carolina Sevilla	Iván Antonio Llorca	Mª Jesús Ramos	Rosana González
Cecilia Sirvent	Iván Botella	Mª Jesús Rubio	Rosario Orozco
César Guerra	Izán Arques	Mª Teresa Amorós	Rubén Buendía
Charo Rodríguez-Bobada	Javier Carrasco	Mª Victoria Barros	Salvador Gómez
Claudia López de Atalaya	Jéssica García	Manuela Pastor	Sandra Sampere
Claudia Mª Soler	Joan Sánchez	Mar López de Atalaya	Sergio Tortosa
Claudio López de Atalaya	Jónatan Amengual	Marcos Carrasco	Teresa Bonmatí
Cristina Payá	Jorge Huélamo	Mari Carmen Jordá	Teresa Compañy
David Gerona	José Antonio Compañy	María Navarro	Teresa Mª Martínez
David Hernández	José Balaguer	Marina García	Teresa Muñoz
David Sotelo	José Carrasco	Marina Martínez	Teresa Yubero
Denise Mut	José Domingo Niñerola	Mati Mira	Tomás Bordera
Diandra Marqués	José Gallego	Mercedes Valcárcel	Verónica Mataix
Elena Valls	José Gómez	Miguel Ángel Ballesta	Verónica Tresáncoras
Elia Sessé	José Manuel González	Miguel Ángel Compañy	Vicente Devesa
Eloy Devesa	José Manuel Sampere	Miguel Ángel López	Víctor García
Emilio Pérez	José Niñerola	Miguel Ángel Pérez	Violeta Trives
Emilio Pulido	Josefa Cardell	Miguel Bermejo	
Enrique Mut	Josefina Caballero	Mikel Echávarri	

PROGRAMA DE FESTES

DIA 19 21:00 Plantà de la portalà. 22:00 Sopar de la plantà.	degustar cervesa amb la companyia dels nostres amics i amigues.
DIA 20 22:00 Inauguració de la Barraca. Sopar i revetlla. Coca amb tonyina i bacores	14:30 Dinar dels barraquers i les barraqueres. 22:00 Sopar i revetlla.
DIA 21 11:00 Esmorzar popular. 13:30 Reunió en el punt EL ÁGUILA per a degustar cervesa amb la companyia dels nostres amics i amigues. 14:30 Dinar dels barraquers i les barraqueres. 17:00 Esperarem el resultat del lliurament del premi. 21:00 Concentració per a participar a l’Ofrena de Flors, amb la Foguera Sèneca-Autobusos, acompanyats per la Unió Musical d’Agost. 22:00 Sopar i revetlla.	DIA 23 11:00 Esmorzar popular. 13:30 Reunió en el punt EL ÁGUILA per a degustar cervesa amb la companyia dels nostres amics i amigues. 14:30 Dinar dels barraquers i les barraqueres. 22:00 Sopar i revetlla.
DIA 22 11:00 Esmorzar popular. 13:30 Reunió en el punt EL ÁGUILA per a	DIA 24 12:00 Cercavila i missa en valencià en la parròquia dels Caputxins. 14:30 Dinar oficial. 24:00 Palmera des del Benacantil. <i>A continuació</i> , cremà de les fogueres i de la portalà de la Barraca.
	DIA 1 21:00 Reunió de tancament de l’exercici 2024 i apertura del 2025.

Barraca I no volíem 2024 · Categoria Tercera
Un jardí vertical · Óscar Villada

Martina Lloret Rocamora

Vamos a contar mentiras. José Gallego i Toni Pérez

Rebeca Mendiluces Rodríguez-Bobada

Foguera infantil

Oniria e Insomnia. Sergio Alcañiz

Bellea infantil

Aitana Pérez Mayor

Dames d'Honor

Irene Botella Soler - Diandra Fenoll Marqués - Aitana Arques Carretón

Dames d'Honor

Natalia González Rubio - Daniella Berna Mas - Inés Iborra Mira

La dècada dels 80 va ser una època de grans canvis en la societat i en la festa, especialment en els seus inicis. “Canvis” és un treball de recerca enfocat a conèixer els secrets d’un món on noves idees aportaven un renovat aire. Les més de 120 pàgines de la publicació ens mostren una reconstruïda festa on Pedro Soriano Moll aportava el seu nou estil en els primers premis de categoria especial. Fogueres com Sèneca-Autobusos trencaven la línia de la indumentària i els homes desfilaven amb saragüel, les barraques tenien un nou color, Alacant s’obria a una nova època i el món s’adaptava a tots aquests nous canvis.

